

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ
ΔΙΑΛΟΓΟΙ
ΣΤΟ ΛΥΚΟΦΩΣ
Συνοπτική παρουσίαση

Αναστασία Βούλγαρη

Πρόλογος
Μίκης Θεοδωράκης

Αθήνα 2016

ΜΙΚΗΣ ΘΕΟΔΩΡΑΚΗΣ

ΔΙΑΛΟΓΟΙ

ΣΤΟ ΛΥΚΟΦΩΣ

Συνοπτική παρουσίαση

Αναστασία Βούλγαρη

Αθήνα 2016

Τίτλος: Μίκης Θεοδωράκης, *Διάλογοι στο λυκόφως:*
Συνοπτική παρουσίαση

Συγγραφέας: Αναστασία Βούλγαρη

Επιμέλεια Έκδοσης, Εκτύπωση, Βιβλιοδεσία: angelakis
digital

Δημιουργικό, Ψηφιακή Επιμέλεια,

Σχεδιασμός Εξωφύλλου: Ειρήνη Επταημέρου

Φιλολογική Επιμέλεια: Μαρία Αρβανιτοπούλου

Χαρ. Τρικούπη 49, 106 81 Αθήνα

Τηλ.: 210 3800239

www.angelakisdigital.gr e-mail: pdigital@angelakis.gr

© 2016 Αναστασία Βούλγαρη
<http://anastasiavoulgari.gr>

ISBN : 978-960-93-8573-2

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση και η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου, με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή σε άλλη διασκευή, σύμφωνα με τον Ν. 2387/1920 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/1993 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (η οποία έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975) χωρίς γραπτή άδεια του συγγραφέα.

Ευχαριστώ τον Μίκη Θεοδωράκη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Και εγένετο φως!	9
<i>του Μίκη Θεοδωράκη</i>	
Εισαγωγή	13
Για το βιβλίο γενικά	17
Ο «νόμος της συμπαντικής αρμονίας»	
Μουσική	20
<i>Η συνέχεια της ελληνικής μουσικής από την αρχαιότητα έως τη λυρική τραγωδία Το έντεχνο-λαϊκό, το «τραγούδι-ποταμός» και η λυρική τραγωδία Το έργο του Μίκη Θεοδωράκη και ο λαός Η δίωξη του μουσικού έργου του Θεοδωράκη</i>	
Ο αγώνας για την εθνική ανεξαρτησία και την ελευθερία: πολιτική θεωρία και πράξη	29
<i>Η εξάρτηση Πολιτιστική επανάσταση - Δικτατορία Από τη Μεταπολίτευση έως σήμερα Παγκόσμια κρίση πολιτισμού: Η πολιτική χωρίς πολιτισμό οδηγεί στην αποσύνθεση της κοινωνίας Οι συναυλίες στη Μακρόνησο Για τους εξόριστους της Μακρονήσου</i>	
Περί έρωτος	42
«Φάκα - Μίξερ - Χωνί - Γάτα»	45
<i>Μια συνεχώς επαναλαμβανόμενη προδοσία - Η ασυδοσία της ελληνικής ολιγαρχίας - Η εξάρτηση</i>	47
<i>Η περίοδος Σημίτη εγκαινίασε μια νέα εποχή υποτέλειας</i>	48
<i>Η συντηρητική Ευρώπη τιμωρεί διαχρονικά τους Έλληνες για το αντιστασιακό τους φρόνημα</i>	49

Ένα πρόβλημα στο οποίο κανείς δεν αναφέρεται.....	52
Η νέα πέμπτη φάλαγγα και οι σύμμαχοί της	54
Σπίθα: η τέταρτη ιστορική ευκαιρία	
Οι προτάσεις προς τον ΣΥΡΙΖΑ.....	56
Και τώρα τι κάνουμε, Μίκη;	59
Οι προτάσεις του Μίκη Θεοδωράκη για την έξοδο από την κρίση και τη σωτηρία της Ελλάδας	61
Ουδετερότητα: Το μεγάλο όραμα του Μίκη Θεοδωράκη.....	63
Μίκης Θεοδωράκης: «Η δική μου Αριστερά».....	65
«Ελληνική Αριστερά σημαίνει ιδέες, αγώνες, θυσίες, αίμα. Και έργα!»	66
Για την ευρωπαϊκή Αριστερά.....	70
Το ελληνικό επαναστατικό κίνημα	72
«Κρυμμένες αλήθειες»	73
Η ηγεσία του ΚΚΕ καθαιρεί τον Μίκη Θεοδωράκη.	
Η ΕΔΑ διαλύει τους Λαμπράκηδες	75
Το ΠΑΜ και η ηγεσία του ΚΚΕ	78
«Τι με χωρίζει από τα σύγχρονα κόμματα της Αριστεράς»	80
Εθνική Ανεξαρτησία, Παλλαϊκή Εξουσία, Πατριωτική Αναγέννηση.....	81
Μίκης Θεοδωράκης: «Πόλεμος ή Ειρήνη»	83
Ο ζητούμενος άνθρωπος	
Η αγριότητα του πολιτισμού	85
Οι «πολιτισμένοι» λαοί ευεργετούνται από τον πόλεμο	88
Οι βιομηχανίες πολέμου να γίνουν βιομηχανίες ειρήνης	91
Ελεύθερος χρόνος και πολιτισμός	93
«Πόλεμος ή ειρήνη»	97
Αντί επιλόγου	101

ΚΑΙ ΕΓΕΝΕΤΟ ΦΩΣ!

Η εξαίσια δουλειά που έγινε από την Αναστασία Βούλγαρη πάνω στο βιβλίο μου *Διάλογοι στο λυκόφως*, προβάλλοντας συνοπτικά την πεμπτούσια της φιλοσοφίας μου για τη ζωή, την κοινωνία, την πολιτική και τον πολιτισμό και πάνω απ' όλα για την Ελλάδα, θεωρώ ότι βοηθάει αποτελεσματικά την κατανόηση της στάσης μου μέσα στον σύγχρονο κόσμο και προ παντός μέσα στη σημερινή Ελλάδα.

Δεν μπορώ να ξέρω τις σκέψεις και τις ιδέες που επικρατούν μέσα στο ανώνυμο πλήθος των Ελλήνων, όμως ανάμεσα σε μένα και στους επώνυμους όλων των ειδικοτήτων, υπάρχει χάος. Δεν έχω τίποτα το κοινό μαζί τους. Ανήκουμε σε διαφορετικούς κόσμους. Και έτσι εξηγείται η σχιζοφρένεια με την οποία αντιμετωπίζομαι στη χώρα μου. Δηλαδή, ταυτόχρονα μίσος και αγάπη, εκτίμηση και περιφρόνηση, αποδοχή και απόρριψη κλπ.

Γι' αυτό, η συνοπτική και ανάγλυφη προβολή των ιδεών μου όπως προβάλλονται από το κείμενο της Βούλγαρη, έχει για μένα τεράστια σημασία. Ακριβώς γιατί βοηθάει το πλατύ κοινό να κατανοήσει τους λόγους για τους οποίους υπάρχει αυτό το χάος που με ακολουθεί από τη στιγμή της πρώτης μου κοινής προσπάθειας και της πρώτης πνευματικής μου δημιουργίας έως σήμερα, δηλαδή της μεγάλης αποδοχής από τον ανώνυμο λαό και της απόλυτης απόρριψης από μέρους των επωνύμων και κυρίως των εξουσιαστών παντός είδους.

Για τους λόγους αυτούς, θεωρώ την διάδοση του νέου βιβλίου μου (καθώς και εκείνου που θα ακολουθήσει με τίτλο *Μονόλογοι εις εαυτόν*) ως την τελική προσπάθεια της ζωής μου να φύγω από αυτόν τον κόσμο με την συνείδησή μου ήσυχη. Είναι για μένα απόλυτη ανάγκη, να προβληθούν οι λόγοι και οι αιτίες που οδήγησαν όλους αυτούς να προσπαθούν (και δυστυχώς να καταφέρουν τελικά) να πνίγεται η φωνή μου, να διαστρεβλώνεται η σκέψη μου, να εκμηδενίζεται η πολιτική μου στάση, να απαγορεύεται το μουσικό μου έργο, να αγνοούνται οι πάσης

φύσεως ιδέες και απόψεις μου και η όλη στάση μου, ακόμα και όταν κατά κοινή ομολογία βοήθησαν την πρόοδο του λαού μας και της χώρας μας, όπως το Κίνημα των Λαμπράκηδων, η Πολιτιστική Άνοιξη του '60, η ίδρυση του Πατριωτικού Μετώπου και γενικά ο αγώνας μου κατά της χούντας.

Μπορεί απ' τη μια μεριά να με γεμίζει με υπερηφάνεια το γεγονός ότι ένας ξένος λαός και δη ο γερμανικός, εκτιμά τόσο πολύ το έργο και τις ιδέες μου, ώστε να ιδρύεται στο Βερολίνο η Theodorakis Academy, μια Ακαδημία που θα μελετά, θα αναλύει και θα προβάλλει το έργο μου συνολικά, δηλαδή τόσο το μουσικό όσο και το πνευματικό-ιδεολογικό, την ώρα που στην χώρα μου η τάξη των επωνύμων πάσης φύσεως το αγνοεί είτε το γνωρίζει και το φιμώνει. Δηλαδή να με τιμούν οι ξένοι και η επίσημη Ελλάδα να προσπαθεί να με προσβάλει. Αυτό το μαύρο πέπλο που σκεπάζει τη ζωή μου, θα πρέπει να κοπεί με το μαχαίρι, όπως ο Γόρδιος Δεσμός. Και το μαχαίρι αυτό είναι η ενημέρωση του ελληνικού λαού για τα πραγματικά αίτια που δεν είναι άλλα παρά οι ιδέες μου,

όπως περιγράφονται με σαφήνεια στα βιβλία που προανέφερα. Γι' αυτό καλώ τους φίλους μου και όσους αγαπούν το έργο μου να ενημερωθούν και να ενημερώσουν, ώστε να διαλυθεί αυτή η ομίχλη που με σκεπάζει και με πνίγει.

Αθήνα, 12.9.2016
Μίκης Θεοδωράκης

Εισαγωγή

Τα τέσσερα άρθρα¹ που ακολουθούν δεν είναι παρά μια απόπειρα παρουσίασης του καινούριου βιβλίου του Μίκη Θεοδωράκη με παράθεση μόνο των βασικών σημείων του.

Ο λόγος για το νέο βιβλίο του Μίκη *Διάλογοι στο λυκόφως*, το οποίο περιλαμβάνει ενενήντα αυτούσιες συνεντεύξεις, από το 2003 έως το 2015.

Προτίμησα να παραθέσω ελάχιστα από τα άγνωστα, στο πλατύ κοινό, ιστορικά γεγονότα-αποκαλύψεις της περιόδου 1960-1980, προκειμένου να δοθεί περισσότερη έμφαση στη θεοδωρακική σκέψη και μουσική και στον συνεχή αγώνα του Μίκη για την εθνική ανεξαρτησία και την ελευθερία. Από την περίοδο της Εθνικής Αντίστασης, των Δεκεμβριανών και του Εμφυλίου παραθέτω ένα απόσπασμα για την ΕΑΜική γενιά και το συγκλονιστικό μέχρι δακρύων απόσπασμα για τη Μακρόνησο.

¹ Δημοσιεύσεις στις ιστοσελίδες www.mikis-crete.gr, <http://theodorakism.blogspot.gr/>

Επομένως, ο αναγνώστης που θέλει να γνωρίσει το βιβλίο και να διαμορφώσει τη δική του άποψη, θα πρέπει να το μελετήσει εξ ολοκλήρου. Ας περάσουμε, όμως, στο βιβλίο.

Ο λυρικός και μουσικός γραπτός λόγος του Μίκη Θεοδωράκη, ένας λόγος-ποταμός με ποιητικότητα ακόμα και στις στιγμές της πίκρας, της οργής ή των αντικρουόμενων συναισθημάτων του, είναι το απόσταγμα της βαθειάς του επικοινωνίας με τον Αναξίμανδρο και τον Ηρόκλειτο, με τον Μακρυγιάννη και τον Μαρξ, με τη δυτική και τη ρώσικη συμφωνική μουσική, με το βυζαντινό μέλος και τους αρχαίους «τρόπους», με το ρεμπέτικο και το λαϊκό τραγούδι, μιας βαθειάς επικοινωνίας και βιωματικής εμπειρίας της ελληνικής ποίησης από τον Αισχύλο έως τον Διονύση Καρατζά.

Με τον πρόλογο του, ο Μίκης τείνει στον αναγνώστη τον «μαγικό σπάγκο» σαν ένα τεράστιο «πιστεύω», «αγαπώ», «επιμένω». Αν ο αναγνώστης πιάσει την άκρη του «σπάγκου», θα μεταφερθεί από την ξηρασία της ενδοχώρας, όπου βρίσκεται ακινητοποιημένος και άδειος

από «ανθρωπομονάδες»², στην κοίτη του λόγου-ποταμού.

Αν ο αναγνώστης αποφασίσει να κάνει το ταξίδι κι ακολουθήσει τον δρόμο του νερού, θα βρεθεί μπροστά στην πύλη του «θεοδωρακικού σύμπαντος»³. Κι αν, τελικά, αποφασίσει να διαβεί την πύλη και να κοινωνήσει τον θεοδωρακικό λόγο, θα ταυτιστεί με τον επίλογο του βιβλίου. Στους ήδη μνημένους θα πρότεινα μετά τον «Μαγικό σπάγκο» να διαβάσουν το «Αντί επιλόγου» κι ύστερα να προχωρήσουν κανονικά στο υπόλοιπο βιβλίο...

Νομίζω ότι ο πυρήνας της θεοδωρακικής σκέψης εντοπίζεται στη θεωρία του για τον «νόμο της συμπαντικής αρμονίας»⁴ και γύρω του ο Μίκης δημιουργεί ομόκεντρους κύκλους σκέψεων, ιδεών και πράξεων, από τη σύνθεση των μουσικών του έργων έως τον αγώνα του για την εθνική ανεξαρτησία και την ελευθερία.

Ας ξεκινήσουμε, όμως, το ταξίδι.

² Αναφορά στο *Αντιμανιφέστο* του Μίκη Θεοδωράκη

³ Από το *Οντοπία κρυμμένη στο σώμα της πόλης* του Ανδρέα Μαράτου

⁴ Το Πανεπιστήμιο της Κρήτης διοργάνωσε το 2006 επιστημονικό συμπόσιο με θέμα «Συμπαντική αρμονία, μουσική και επιστήμη στον Μίκη Θεοδωράκη». Βλ. σχετικά στα πρακτικά του Συμποσίου, στο ομότιτλο βιβλίο των Πανεπιστημιακών Εκδόσεων Κρήτης, έτος έκδοσης 2007.

Για το βιβλίο γενικά

Ο «νόμος της συμπαντικής αρμονίας»

Ο Μίκης διαμορφώνει τη θεωρία του για τον «νόμο της συμπαντικής αρμονίας» σε ηλικία 14 ετών, όταν έρχεται σε επαφή με τα κείμενα του Αναξίμανδρου, του Ηράκλειτου και των Πυθαγορείων.

Με αφετηρία τον ηρακλείτειο Νόμο των Αντιθέσεων, ανακαλύπτει το αντιθετικό ζεύγος «αρμονία-χάος» και οικοδομεί τη θεωρία του: Η ουσία της ζωής εκπορεύεται από το κέντρο της συμπαντικής αρμονίας, που οι νόμοι του καθορίζουν το καθετί, «από τη γένεση και τον θάνατο των γαλαξιών έως τις ελάχιστες λεπτομέρειες που καθορίζουν τη λειτουργία του κόσμου». Όπως οι φυσικοί και βιολογικοί νόμοι που διέπουν τη ζωή «ψάχνουν να ανακαλύψουν τις αντανάκλασεις του νόμου της συμπαντικής αρμονίας στην περιοχή τους»,

έτσι και η επιστήμη, η τέχνη, η θρησκεία, η ηθική, οι κοινωνικές θεωρίες «αποβλέπουν, η καθεμιά από τη σκοπιά της, να ανακαλύψουν την αντανάκλαση του νόμου της συμπαντικής αρμονίας στον χώρο τους». (563)

Ως παράδειγμα φέρνει τον Παρθενώνα που «κωδικοποίησε μια για πάντα τους “κανόνες” του ωραίου», και μέσα σ’ αυτό το μοναδικό παγκόσμιο πρότυπο «καταγράφηκε» η αντανάκλαση της συμπαντικής αρμονίας.

Γιατί η τέχνη «δημιουργεί πνευματικά έργα που όσο πιο πιστά προβάλλουν μπροστά στον άνθρωπο το “είδωλό” του, που στην πραγματικότητα αντανακλά τη συμπαντική αρμονία, τόσο περισσότερο γίνονται αποδεκτά από αυτόν». (575)

Από όλες τις εκφράσεις της ανθρώπινης πνευματικής δημιουργίας, η μουσική, ως τέχνη της αρμονίας, βρίσκεται πιο κοντά στον «νόμο της συμπαντικής αρμονίας». «Η φιλοσοφία της μουσικής μάς πλησιάζει πιο κοντά από καθετί άλλο στην πεμπτουσία της ζωής, στο αληθινό της περιεχόμενο και στον αληθινό προσορισμό της, πράγματα που προϋποθέτουν τη γνώση

των ορίων της ζωής. Την αρχή και το τέλος και την παραδοχή που απορρέει από αυτή την αέναη εναλλαγή, ότι δηλαδή όλοι και όλα αποτελούμε μέρος ενός παιχνιδιού, χωρίς να καταλάβουμε ποτέ το νόημά του, ίσως γιατί η ανθρώπινη νοημοσύνη σταματά μπροστά στο κατώφλι του απείρου. Παρ' όλ' αυτά, μας μένει η χαρά να βιώσουμε τη δωρεά της ζωής. Και η κορύφωση αυτής της χαράς είναι η βιολογική, ψυχική και πνευματική μας ταύτιση με τον "νόμο της συμπαντικής αρμονίας", που τόσο απλόχερα μπορεί να μας χαρίσουν προ παντός οι μουσικοί νόμοι της αρμονίας, εάν και εφόσον γίνουμε άξιοί τους.» Ως ιερό κέντρο της συμπαντικής αρμονίας, ο Μίκης ορίζει τη μουσική.

«Ταυτίστηκα ψυχικά και διανοητικά», γράφει ο Μίκης, «με την παρουσία γύρω μου και προ παντός μέσα μου, αυτής της συμπαντικής αρμονίας της οποίας προσπάθησα σε όλη τη ζωή μου, με τα έργα και τις πράξεις μου, να αξιωθώ να γίνω οργανικό μέρος. Και είναι κάτω από το πρίσμα αυτό που οδηγήθηκα τόσο στους κοινωνικούς αγώνες, με στόχο τη δημιουργία μιας ιδανικής κοινωνίας που να αντανakλά

τους αρμονικούς νόμους που διέπουν την ίδια την ουσία της ζωής, όσο και στη σύνθεση των μουσικών μου έργων». (576)

Για τον Μίκη, η βασική αντίθεση αρμονίας-χάους καθορίζει όχι μόνον τους φυσικούς και βιολογικούς νόμους, αλλά και όλη τη λειτουργία της ανθρώπινης κοινωνίας και του καθενός ανθρώπου χωριστά. Από τη διαπάλη της αρμονίας με το χάος δεν γλίτωσε κανένας λαός, επισημαίνει. Αλλά και στην ανθρώπινη ιστορία, άλλοτε νικά η αρμονία κι άλλοτε το χάος.

Μουσική

Η συνέχεια της ελληνικής μουσικής από την αρχαιότητα έως τη λυρική τραγωδία

Ο Κωστής Παλαμάς είχε γράψει: «Οι αρχαίοι μεστώσανε από νόημα τη λέξη μουσική. Μουσική γί' αυτούς και η ποίηση, μουσική και η φιλοσοφία, η μέγιστη μουσική. Μουσική και κάθε τι που σύμμετρα και καλόρρυθμα μορφώνει τη ζωή και την τέχνη· μουσική κάθε παιδεία της ψυχής».

Ο Μίκης Θεοδωράκης γράφει στο βιβλίο του ότι οι Αρχαίοι Έλληνες θεωρούσαν μουσική

την αδιάσπαστη ενότητα ποίησης, μελωδίας και κίνησης. «Και θεωρούσαν ότι μόνο αυτή η μουσική προσδιορίζει τον άνθρωπο σαν έναν που συγχρόνως σκέπτεται, αισθάνεται και πράττει.» (446)

Υπάρχει μια αδιάλειπτη συνέχεια και ενότητα ανάμεσα στην αρχαία μουσική, τη βυζαντινή, τη δημοτική και τη σύγχρονη λαϊκή μουσική. Η βάση της μουσικής, οι κλίμακες οι λεγόμενες τροπικές (ή modal, όπως λέγονται στη Δύση), δεν αλλάζει. Οι μουσικές κλίμακες διαμορφώνονται στην αρχαιότητα από τους Πυθαγόρειους και ονομάζονται «τρόποι». Στο Βυζάντιο παραμένουν ίδιοι, αλλά μετονομάζονται σε «ήχους». Το δημοτικό τραγούδι στηρίζεται στους «ήχους», ενώ στο ρεμπέτικο οι βυζαντινές κλίμακες μεταφέρονται ελαφρώς αλλοιωμένες με αραβικά και τουρκικά στοιχεία και οι «ήχοι» ονομάζονται «δρόμοι». Από αυτήν τη διαχρονική πορεία της ελληνικής μουσικής προκύπτουν οι μεγάλοι συνθέτες του λαϊκού τραγουδιού (Βαμβακάρας, Τσιτσάνης κλπ.). Το επόμενο σημαντικό βήμα γίνεται από τους συνθέτες που μελοποίησαν τους Έλληνες ποιητές και αποκατέστησαν την

ισορροπία μεταξύ μέλους και λόγου, δηλαδή της ελληνικής ποίησης με την ελληνική μελωδία. Αυτή είναι «η κορυφαία αισθητική κατάκτηση με τη σφραγίδα της ελληνικότητας, που ξεκινά από τα βάθη των αιώνων». (610) Εδώ ο Μίκης εννοεί τη μελοποιημένη ποίηση.

Το έντεχνο-λαϊκό, το «τραγούδι-ποταμός» και η λυρική τραγωδία

Το έντεχνο-λαϊκό τραγούδι για τον Μίκη Θεοδωράκη ήταν η αρχή ενός μουσικού διαλόγου με ολόκληρο τον ελληνικό λαό. Ήταν τότε που ο λαός όρθωνε πάλι το ανάστημά του ύστερα από την τραγωδία του Εμφυλίου και ζητούσε έναν ολότελα δικό του τρόπο καλλιτεχνικής έκφρασης. «Από τη μια πλευρά οικεία, όσο το λαϊκό τραγούδι, και υψηλή, όσο η ελληνική ποίηση.» (379)

Τα τραγούδια τού Μίκη αποτελούν μέρος του συμφωνικού του έργου. Όμως, προκειμένου να εισαγάγει τον λαό-συνομιλητή στη συμφωνική μουσική, ο Μίκης δημιουργεί το έντεχνο-λαϊκό τραγούδι, το οποίο είναι η ένωση των λαϊκών και παραδοσιακών στοιχείων (π.χ. του βυζαντινού

μέλους) με τα λόγια έντεχνα στοιχεία, δηλαδή τη λόγια μουσική και ποίηση.

Με στόχο τη δημιουργία μας ελληνικής σχολής μουσικής σύνθεσης, κατά τα πρότυπα των σχολών της συμφωνικής μουσικής, ξεκινά από την απλή μορφή του κύκλου τραγουδιών, περνά στη φόρμα της λαϊκής τραγωδίας (*Το τραγούδι του νεκρού αδελφού*), έπειτα δημιουργεί το λαϊκό ορατόριο, δηλαδή τη σύνδεση της σύγχρονης ελληνικής λαϊκής μουσικής με τη συμφωνική μουσική (*Αξιον Εστί*), στη συνέχεια το «τραγούδι-ποταμό» (*Κατάσταση Πολιορκίας, Επιφάνια Αβέρωφ, Raven κλπ.*) και τέλος τη λυρική τραγωδία (*Αντιγόνη, Μήδεια κλπ.*).

Όμως το μουσικό έργο του Θεοδωράκη δεν αποτελείται από ξεχωριστά, μεμονωμένα «μέρη»: αντίθετα, όλα τα έργα συνενώνονται μεταξύ τους, σαν αστερισμοί που δημιουργούν έναν μουσικό γαλαξία.

Ο Μίκης δημιουργεί το «τραγούδι-ποταμό» εμπνεόμενος από τους βυζαντινούς ψαλμούς, όπου το μέλος ακολουθεί τη ροή του κειμένου. Εδώ δεν υπάρχει η δυτική τεχνική της θεματικής ανάπτυξης, δηλαδή δυο-τρεις

μουσικές φράσεις-θέματα, στα οποία συχνά στηρίζεται μια σονάτα ή μια συμφωνία, αλλά «η μουσική ενότητα ακολουθεί τη νοηματική ενότητα του κειμένου, και τελικά επιτυγχάνεται με την εσωτερική ενότητα των πολλαπλών μουσικών φράσεων, που εξελίσσονται συνεχώς, σχηματίζοντας τελικά μελωδίες, πολλές φορές εκατοντάδων μέτρων. Δηλαδή στη βάση υπάρχει ένα μέλος που αναπαράγεται από τον εαυτό του και που, όμως, αν και μακρύ σαν “ποταμός”, θα πρέπει να είναι τόσο πηγαίο και δυνατό, ώστε να μας επιβάλλεται σαν μια μεγάλη σε διάρκεια, όμως ενιαία σε χαρακτήρα, μελωδία».⁵ (525)

Την ίδια τεχνική ακολουθεί και στη σύνθεση της όπερας, της λυρικής τραγωδίας, όπως την ονομάζει, γιατί ο λυρισμός είναι ο μοναδικός τρόπος έκφρασης του τραγικού. Με μια διαφορά: Ενώ τα λιμπρέτα της δυτικής όπερας βασίζονται στις περιόδους της κυριαρχίας της μεγαλοαστικής τάξης, η αρχαία τραγωδία περιγράφει τις ρίζες της ανθρώπινης ζωής και

⁵ Ως παράδειγμα παραθέτω το τραγούδι *Ο επιζών*, σε ποίηση του Τάκη Σινόπουλου: <http://www.mikistheodorakis.gr/el/music/listen/>

ύπαρξης, την ίδια τη μοίρα του ανθρώπου όπου κυριαρχεί το τραγικό στοιχείο.

«Η τραγωδία για μένα», γράφει ο Μίκης, «έχει τον χαρακτήρα μιας θρησκευτικής ιεροτελεστίας που μας ενώνει με το Κέντρο της Συμπαντικής Αρμονίας, δηλαδή με την κορύφωση της ανθρώπινης προσπάθειας για πνευματική και ψυχική ολοκλήρωση». (530)

Ο λόγος των αρχαίων τραγωδών περιγράφει πρόσωπα-σύμβολα καταδικασμένα να ζήσουν γεγονότα και καταστάσεις προκαθορισμένες από τη μοίρα τους. Οι διάλογοι οδηγούν την πλοκή σε κρίσεις, εκρήξεις και συγκρούσεις «με χαρακτήρα αιώνιο» –και τελικά σε λύσεις. Επομένως, η μουσική θα πρέπει να στέκεται «στο ύψος της συναισθηματικής φόρτισης που εμπεριέχει ο τραγικός λόγος». (77)

Παίρνει, λοιπόν, ο Μίκης τη βασική δομή της δυτικής όπερας, δηλαδή τις ανθρώπινες φωνές και τη συμφωνική ορχήστρα ως συνοδεία στις φωνές και στη χορωδία. Τα λιμπρέτα του βασίζονται στον μύθο των αρχαίων ποιητών. Ο καθοριστικός και κυρίαρχος λόγος του χορού τον οδηγεί στην αναζήτηση ενός νέου

τρόπου μελωδικής γραφής «που κυριαρχεί από την πρώτη ως την τελευταία νότα και που με οδήγησε σε μια ενορχήστρωση που -όπως η μελωδική ανάπτυξη- ακολουθεί κατά γράμμα την εξέλιξη της τραγωδίας και επιπλέον προσπαθεί να εκφράσει τον εσωτερικό-ψυχικό κόσμο προσώπων-συμβόλων φορτωμένων με το βάρος του πεπρωμένου. Η μουσική-ορχηστρική συνοδεία των χορικών γίνεται πιο πλούσια με την παρουσία της τετραφωνικής χορωδίας και αναδεικνύεται σε πρωταγωνιστή του έργου. Όλα αυτά τα νέα στοιχεία θεωρώ ότι δικαιολογούν την ανάδειξη μιας νέας μουσικής μορφής, της “λυρικής τραγωδίας” και απαιτούν νέους τρόπους σκηνικής παρουσίασης».⁶ (78)

Το έργο του Μίκη Θεοδωράκη και ο λαός

Ο στόχος της μεγάλης τέχνης είναι «να εκφράζει τα βάθη της ανθρωπίνης ύπαρξης και να ικανοποιεί τις πνευματικές ανάγκες του ανθρώπου και να συνενώνει κάτω από τον

⁶ Ως παράδειγμα παραθέτω τη «Σκηνή 9» από τη λυρική τραγωδία *Ηλέκτρα* <http://www.mikistheodorakis.gr/el/music/listen/bykind/?kind=6>, No 34

ήλιο της όλους τους ανθρώπους, γιατί ακριβώς τους βοηθάει να γίνουν πραγματικοί άνθρωποι. Αυτός ακριβώς ο στόχος επιτυγχάνεται στη χώρα μας σήμερα, χάρη στο ελληνικό τραγούδι». (596) Γιατί οι Έλληνες τραγουδώντας εκφράζουν τα βάθη της ψυχής τους και ενώνονται. Τα όποια τείχη υπάρχουν ανάμεσά τους γκρεμίζονται...

Στη δεκαετία του 1960, ο λαός γεμάτος ιδέες και οράματα, με την εθνική αντίσταση ζωντανή μέσα του και συμμετέχοντας στο μαζικό κίνημα, είδε στα τραγούδια εκείνης της περιόδου «έναν πιστό εκφραστή των πιο μύχιων συναισθημάτων του». Αυτή η σχέση λαού-τραγουδιού διατηρήθηκε ως τις παρυφές της δεκαετίας του 1980, ώσπου αρχίζει να φθίνει και να αλλοιώνεται όταν ο καταναλωτισμός, που εφορμά στην ελληνική κοινωνία και γίνεται τρόπος ζωής και ύπαρξης, γεννά την υποκουλτούρα, την οποία στηρίζουν σε αγαστή συνεργασία η ελληνική ολιγαρχία μαζί με το πολιτικό σύστημα. Η υποκουλτούρα, άλλωστε, από τη μια αυξάνει τα κέρδη της αγοράς κι από την άλλη δηλητηριάζει τη νόηση και τον ψυχισμό τού λαού. Ως αποτέλεσμα, ο ίδιος ο λαός γυρνά την πλάτη του στα μεγάλα

έργα τέχνης και στη μελοποιημένη ποίηση. Για τον λόγο αυτό, σήμερα η πλειονότητα των μουσικών έργων και των τραγουδιών του Μίκη παραμένουν άγνωστα.

Εδώ ο Μίκης εξομολογείται: «Ο ιδεώδης συνομιλητής μου και αποδέκτης του έργου μου δεν μπορεί να είναι πια το πλατύ κοινό», [...] «αλλά ο ίδιος ο εαυτός μου και όσοι μου μοιάζουν και επομένως με γνωρίζουν και με αγαπούν πάνω από μόδες, λαϊκά κέντρα και πωλήσεις δίσκων, σουξέ και άλλα τινά».

Η δίωξη του μουσικού έργου του Θεοδωράκη

Ο Μίκης διηγείται μερικά από τα πάμπολλα περιστατικά της δίωξης του έργου του από το 1960 έως σήμερα. Δύο είναι τα πλέον σοκαριστικά, επειδή συνέβησαν σε συνθήκες κοινοβουλευτικής δημοκρατίας: Αφενός, η απαγόρευση που υπέστη από τις δικογραφικές εταιρείες επί δέκα συνεχή χρόνια, οι οποίες αρνούνταν να εκδώσουν τους δίσκους του και έδιναν εντολή στους πωλητές τους να μη δείχνουν τους δίσκους του Μίκη στα δισκοπωλεία, τη στιγμή μάλιστα που ο δίσκος του με τη Μίλβα στη

Γερμανία είχε ήδη πουλήσει 500.000 αντίτυπα. Αφετέρου, η ματαιώση 35 παραστάσεων του μπαλέτου Ζορμπάς από το μπαλέτο, τη χορωδία και την ορχήστρα της Λυρικής σε 25 σκηνές της Γερμανίας, της Πολωνίας και της Ιταλίας, με απόφαση του τότε διευθυντή Λαζαρίδη και με το επιχείρημα ότι δεν ανέλαβε τη Λυρική για να ασχοληθεί με «τζατζίκι και συρτάκι».

Ο αγώνας για την εθνική ανεξαρτησία και την ελευθερία: πολιτική θεωρία και πράξη

Για τον Μίκη ο πόλεμος, η βία, η άγρια εκμετάλλευση του ανθρώπου και της φύσης, ο καταναλωτισμός και η υποκουλτούρα, αλλά και η κυριαρχία (ατομικά ή συλλογικά) της κτηνώδους πλευράς τού ανθρώπου ανήκουν στον κύκλο του χάους. Ο καπιταλισμός οδηγεί την ανθρωπότητα στο χάος, γράφει χαρακτηριστικά.

Αντίθετα, ο πολιτισμός, τα πνευματικά και καλλιτεχνικά επιτεύγματα, η τέχνη, ο έρωτας, οι κοινωνικοί αγώνες, ανήκουν στον κύκλο της αρμονίας. Κι όπως με τη μουσική του και το μεγάλο

κίνημα της πολιτιστικής επανάστασης υπηρέτησε τον «νόμο της συμπαντικής αρμονίας», το ίδιο έκανε και με την αγωνιστική του δράση. Κάθε φορά που επικρατούσε το χάος, ο Μίκης έβγαινε στις επάλξεις, υπηρετώντας την αρμονία.

Χάος η Κατοχή κι ο Μίκης ένοπλος παρτιζάνος του ΕΛΑΣ Αθήνας. Χάος η επέμβαση των Άγγλων τον Δεκέμβρη του '44 κι ο Μίκης διμοιρίτης της ΕΠΟΝ, χάος η δικτατορία κι ο Μίκης συστήνει το ΠΑΜ. Κάπως έτσι συνεχίζει μέχρι τη δημιουργία της Σπίθας (την τέταρτη ιστορική ευκαιρία, όπως την αποκαλεί), τότε που ο Μίκης (και μόνον εκείνος από ολόκληρη την Αριστερά) διείδε, λίγες μέρες μετά το Καστελόριζο, τον νέο κύκλο του χάους που έμελλε να επικρατήσει στην πατρίδα μας.

Η εξάρτηση

Η εξάρτηση της πατρίδας μας από τις ξένες μεγάλες δυνάμεις στο παρελθόν και σήμερα από τις ΗΠΑ, είναι, για τον Μίκη, η ρίζα του κακού, ειδικά δε από τον πόλεμο και μετά. Γιατί ήταν η εξάρτηση που έφερε τον εμφύλιο κι αυτός με τη σειρά του τη δικτατορία κι έπειτα

τον μεταχουντικό λαϊκισμό, που «οδήγησε στη γενίκευση της διαφθοράς, στον υποβιβασμό της παιδείας, τη νόθευση του πολιτισμού και στην καταρράκωση του ήθους», με πιο τραγικό αποτέλεσμα το βαθύ πλήγμα του πατριωτισμού μας. (191)

Μία από τις κορυφαίες συνεντεύξεις του βιβλίου είναι η εικοστή τέταρτη συνέντευξη, με τίτλο «Φάκα-Μίξερ-Χωνί-Γάτα», σχετικά με τη σημερινή κατάσταση. Μόνον ο Μίκης είδε από νωρίς τη φάκα και τη γάτα και κανείς δεν τον πίστεψε...

Ο Μίκης θεωρεί ύποπτη την εισαγόμενη οικονομική κρίση και πιστεύει ότι από τη μια πλευρά η αντιδραστική Ευρώπη (η νέα «πέμπτη φάλαγγα», όπως τη χαρακτηρίζει) «μας εκδικείται για το αντιστασιακό φρόνημα του λαού μας» (170) και από την άλλη ο σκοπός των ξένων δυνάμεων σήμερα «είναι να εξοντώσουν τον λαό, γιατί είναι εμπόδιο στο μεγάλο τους σχέδιο να καρπωθούν 100% τον μεγάλο εθνικό μας πλούτο που βρίσκεται μέσα στα βουνά μας και στον βυθό των θαλασσών». (62) Μόνο που η νέα πέμπτη φάλαγγα έχει συμμαχούς σε ολόκληρο

το πολιτικό σύστημα και, δυστυχώς, και σε κάποια τμήματα μιας ορισμένης αριστεράς...

Ανησυχεί έντονα με τη μεθοδευμένη προσπάθεια «διεθνών και εγχώριων κύκλων για τη διάλυση της κοινωνικής, ιστορικής και εθνικής μας συνέχειας, και, ακόμα, για τον αυξανόμενο κίνδυνο της ίδιας της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας» και στέλνει ηχηρό μήνυμα στους αρνητές της ελληνικότητας, οι οποίοι φορώντας τον μανδύα μιας ορισμένης δήθεν αριστερής διανοήσης αμφισβητούν την εθνική μας ιστορία, τις ιστορικές και επιστημονικές μας παραδόσεις και τον νεοελληνικό πολιτισμό: «Η απάντησή μου σ' αυτή τη διαβρωτική επίθεση, που κλονίζει την ίδια την εθνική μας οντότητα, είναι πόλεμος μέχρι εσχάτων. Το ίδιο ακριβώς όπως έκανα και απέναντι στη στρατιωτική δικτατορία».

Οι προτάσεις του Μίκη για τη σωτηρία της πατρίδας, καθώς και η πάγια θέση του για την Ουδετερότητα της Ελλάδας, περιέχονται στο βιβλίο.

Πολιτιστική επανάσταση - Δικτατορία

Ο Μίκης δημιουργεί, πλάιστο πολιτικό κίνημα της δεκαετίας του '60, το κίνημα της πολιτιστικής

επανάστασης, χαρίζοντας στην Ελλάδα, μαζί με τους δημιουργούς της εποχής του, μιαν άνοιξη.

Πιστός στη θέση του Μαρξ ότι ο άνθρωπος θα γίνει πραγματικά ελεύθερος όταν κατορθώσει να βγει από τον κύκλο της παραγωγής (θέση που λησμόνησαν εντελώς οι επίγονοι του μαρξισμού, τόσο στη Δ. Ευρώπη όσο και στις σοσιαλιστικές χώρες, κι έτσι επέτρεψαν στην αντεπανάσταση να επικρατήσει και να ανατρέψει τον σοσιαλισμό), αλλά και με την πίστη ότι το βαθύτερο νόημα του πολιτισμού είναι «η ανάγκη τού ανθρώπου να ανακαλύψει και να ταυτιστεί με το φαινόμενο της αρμονίας», θα προσπαθήσει, με το κίνημα της πολιτιστικής επανάστασης, τη μελοποιημένη ποίηση και τα μεγάλα μουσικά του έργα, να κάνει τον λαό συνομιλητή και συνδημιουργό των μεγάλων έργων τέχνης. Αυτό, όμως, δεν θα κατορθώσει να το ολοκληρώσει, καθώς η τρικυμία των ιστορικών γεγονότων θα τον ρίξει στις φυλακές και τις εξορίες κατά την περίοδο της δικτατορίας.

Εξόριστος στο εξωτερικό, γυρίζει δίνοντας συναυλίες σε όλο τον κόσμο κι «ανάβει χιλιάδες πυρκαγιές» στην καρδιά των ανθρώπων για

μια ευτυχισμένη ανθρωπότητα. Το «πάρε μας μαζί σου» των νεολαίων της Βηρυτού μετά τη συναυλία του τα λείει όλα, όπως και τα λόγια του Ισραηλινού αξιωματικού έξω από το θέατρο της Καισάρειας: «Η μουσική σου έχει τόση δύναμη, που αν μας διέτασες να βαδίσουμε πάνω στα κύματα, θα το κάναμε».

Από τη Μεταπολίτευση έως σήμερα

Επιστρέφοντας στην πατρίδα το 1974, θα προσπαθήσει να ενώσει την Αριστερά, διαβλέποντας τους κινδύνους που εγκυμονούσε η επερχόμενη παπανδρεϊκή εξουσία. Δεν θα τα καταφέρει, καθώς οι ηγεσίες των δύο Κ.Κ. θα αρνηθούν πεισματικά την ενότητα.

Ο Μίκης θα παρακολουθήσει επί 40 χρόνια αυτό που ήδη είχε προβλέψει: την «κατεδάφιση του λαού». Οι παρεμβάσεις του και οι επίμονες προσπάθειές του δεν θα πείσουν τις μάζες. Οι δίοδοι της επικοινωνίας με τον λαό έχουν στενέψει δραματικά, καθώς η μουσική του είναι τιμωρημένη και οι ιδέες του (όταν δεν διαστρεβλώνονται από τον αστικό και τον αριστερό τύπο) περιμένουν, σε υπόγεια ράφια

βιβλιοπωλείων, κάποιους να τις ανακαλύψουν, ενώ η κομματική Αριστερά τού έχει γυρίσει χλευαστικά την πλάτη. «Δεν έχω πια τον λαό μαζί μου», θα παραδεχτεί.

Παρ' όλ' αυτά, την περίοδο της «τσουλήθρας στη λάσπη από μαρμελάδα» θα γράψει το *Αντιμανιφέστο* του. Με βάση τον θεμελιώδη και καθοριστικό ρόλο του πολιτισμού στη συγκρότηση της κοινωνίας, συνθέτει μια ολοκληρωμένη πρόταση για τον ελεύθερο χρόνο, προκειμένου ο άνθρωπος να απελευθερωθεί από το μαγγανοπήγαδο τού διδύμου «παραγωγή-κατανάλωση», που συνθλίβει τον άνθρωπο και δημιουργεί κοινωνίες αντιπνευματικές και αντιανθρώπινες κι έτσι «αντί της αρμονίας επικρατεί το χάος, δηλαδή η ψυχική, πνευματική και ηθική αποσύνθεση, που κάθε μέρα επεκτείνεται κατακτώντας ολοένα και μεγαλύτερα κοινωνικά σύνολα έως ολόκληρους λαούς». (364)

Από τότε μέχρι τους *Διαλόγους στο λυκόφως* θα εκδώσει δεκάδες βιβλία, τα οποία θα παραμείνουν άγνωστα στο πλατύ κοινό, θα εκφωνήσει δεκάδες ομιλίες σε «τελετές», «βραβεύσεις» και «αφιερώματα» (εκδηλώσεις

που τον αφήνουν παγερά αδιάφορο και τις οποίες αντιμετωπίζει ως ένα μέσον για να επικοινωνήσει με τον λαό), ώσπου το 2010 θα καταθέσει στην κοινωνία την Ιδρυτική Διακήρυξη της Σπίθας.

Θα βγει στους δρόμους φωνάζοντας «εθνική ανεξαρτησία», θα μιλήσει για «ειρηνική επανάσταση» και θα δώσει το εναρκτήριο λάκτισμα για τη δημιουργία ενός νέου αντιστασιακού κινήματος. Χιλιάδες Έλληνες θα είναι στους δρόμους επί 24 σχεδόν μήνες. Το όραμά του, όμως, για μια Ελλάδα ανεξάρτητη και δυνατή κι έναν λαό ελεύθερο θα μείνει, και πάλι, μετέωρο, όταν θα επικρατήσει ο «κομματικός πατριωτισμός» τόσο στα κομματικά στελέχη και μέλη της Αριστεράς όσο και στους ψηφοφόρους της. Ο λαός, βολεμένος να αναθέτει στο πολιτικό σύστημα τη λύση των προβλημάτων του, θα απαιτήσει από το σοσιαλδημοκρατικό μόρφωμα να λύσει άμεσα τα οικονομικά του προβλήματα και θα οδηγηθεί εκουσίως στην καταστροφή. Διότι και πάλι δεν άκουσε τον Μίκη όταν του έλεγε: «Ελευθερία σημαίνει ευθύνη. Κι ελεύθερος είναι μόνον ο υπεύθυνος».

Εν τούτοις, δεν θα παραιτηθεί. Το 2013 θα αδράξει την ευκαιρία και μέσα στην Ακαδημία Αθηνών θα προτείνει τη λύση για τη σωτηρία της Ελλάδας, ενώνοντας γι' άλλη μια φορά το νήμα με τα προτάγματα της εθνικής αντίστασης: Ουδετερότητα –η Ελλάδα παγκόσμιο κέντρο πολιτισμού.

Πολλές ερωτήσεις δημοσιογράφων στις συνεντεύξεις του βιβλίου αναφέρονται στην ελληνική κοινωνία και στη νεολαία. Ο Μίκης δεν διστάζει να ασκήσει δριμεία κριτική: «Χάθηκε το ήθος, υποβιβάσθηκε το μορφωτικό μας επίπεδο, εκμηδενίστηκε η πολιτιστική μας αγωγή και τραυματίστηκε βαριά η ιστορική παράδοση των αγώνων ενάντια σε κάθε μορφή βίας».

Από την άλλη, όμως, κατανοεί ότι η περίοδος της πνευματικής ξηρασίας της εποχής μας οφείλεται στο γεγονός ότι «ο καρτεσιανός ορθολογισμός με βασικό όχημα τη δυναστεία του χρήματος έχει επιπέσει στους λαούς (όπως και στον δικό μας, κατ' εξοχήν μάλιστα) για να τους αποξηράνει όχι μόνον πνευματικά αλλά και... βιολογικά». (32)

Ο Θεοδωράκης τάσσεται ενάντια σε όλες τις δυνάμεις του χάους, που διαστρεβλώνουν, αποκρύπτουν και αποδομούν την πρόσφατη ιστορία της πατρίδας μας και αναδεικνύει, με το μουσικό του έργο και τον λόγο του, την αγωνιστικότητα των Ελλήνων ως φυσικό επακόλουθο της ιδιαιτερότητας τους και του πυρήνα της ύπαρξής τους: ιστορική και πολιτιστική παράδοση με πνεύμα ανεξαρτησίας.

Παγκόσμια κρίση πολιτισμού: Η πολιτική χωρίς πολιτισμό οδηγεί στην αποσύνθεση της κοινωνίας

Ανήσυχος για το μέλλον της ανθρωπότητας σ' αυτή τη νέα ιστορική φάση, όπου ο καπιταλισμός έχει περάσει στο στάδιο του ιμπεριαλισμού και διαλύει έθνη, λαούς και πολιτισμούς, διαπιστώνει: «Από τον περασμένο αιώνα, παρατηρούμε μια συνεχώς αυξανόμενη κυριαρχία του χάους, που κατά κάποιον ανεξήγητο τρόπο εκπορεύεται τώρα μέσα από τους λαούς που ακολουθούν πολλές φορές τυφλά τους ταγούς τους». Αλλά καθώς μετά το χάος έρχεται σιγά σιγά να κυριαρχήσει

η αρμονία, ο Μίκης πιστεύει ότι η σημερινή κυριαρχία του χάους δεν θα διαρκέσει για πάντα. Γιατί όσα σηματοδοτούν την πορεία του ανθρώπου προς τα εμπρός παραμένουν και θα παραμείνουν ζωντανά και η ανθρωπότητα μια μέρα θα διαλέξει και πάλι (όπως άλλωστε και τόσες άλλες φορές, με τελευταίο ιστορικό παράδειγμα την ήττα της ναζιστικής Γερμανίας) την ελευθερία και την πνευματική δημιουργία.

Υπάρχει ελπίδα; Πώς μπορούμε να σωθούμε; Αυτές τις ερωτήσεις τις συναντάμε στις περισσότερες συνεντεύξεις του.

Ο Μίκης απαντά: Συλλογικά, με την αντίσταση ενάντια στην εισβολή που στοχεύει στη βιολογική μας εξόντωση, «στην κλοπή του εθνικού μας πλούτου, αλλά και στην εξαφάνιση της πολιτιστικής μας ταυτότητας και της εθνικής μας μνήμης. Δηλαδή στην ολοκληρωτική μας καταστροφή!» (139)

Στην, επίσης συχνή, ερώτηση για την κρίση του πολιτισμού, απαντά: «Η πόλη για να λειτουργήσει σωστά και δίκαια, ανακάλυψε την πολιτική, με σκοπό να εναρμονίσει τις ανομοιότητες συνθέτοντας τις αντιθέσεις, με σκοπό το γενικό

καλό, την πρόοδο και την ευημερία. Για να επιτευχθούν όμως όλα αυτά χρειάζεται να βγει στην επιφάνεια η πεμπτούσια της ανθρωπίνης ύπαρξης, που αρχίζει από εκεί που σταματούν οι υλικές ανάγκες του ανθρώπου –δηλαδή πέρα από τα όρια του φυτικού και ζωικού κόσμου. Όπου ο άνθρωπος γίνεται πραγματικά άνθρωπος. Δηλαδή πολιτισμένος. Με άλλα λόγια πολιτική χωρίς πολιτισμό, αντί να εναρμονίσει τις ανομοιότητες, τις οξύνει και αντί να επιτύχει τη σύνθεση των αντιθέσεων, οδηγεί στην αποσύνθεση της ίδιας της πόλης, δηλαδή στην ουσιαστική απαξίωση αυτού του ανυπέρβλητου επιτεύγματος –της ανθρωπίνης κοινωνίας».

Οι συναυλίες στη Μακρόνησο

Συγκλονιστικές είναι οι συνεντεύξεις του Μίκη Θεοδωράκη για τις συναυλίες του στη Μακρόνησο. Έτσι κι αλλιώς, ολόκληρο το έργο του είναι η προσωπική του συνομιλία με τους χαμένους συντρόφους της ΕΑΜικής γενιάς κι ολόκληρη η αγωνιστική του δράση, από τότε μέχρι σήμερα, είναι η δεδηλωμένη πίστη του σ' εκείνους και γίνεται για εκείνους...

Γράφει για τη γενιά του: «Η ανεξαρτησία της χώρας ήταν ένα από τα πολυτιμότερα ιδανικά μας. Άλλωστε ο ίδιος ο Ζαχαριάδης, στα 1945, δήλωσε “ισότιμες σχέσεις με την Αγγλία και τη Σοβιετική Ένωση”. Ποιοι ήμαστε τότε εμείς; Ήμαστε η γενιά των Ελλήνων που σταθήκαμε όρθιοι, που πρόθυμα δίναμε τη ζωή μας για την πατρίδα, κι αυτό γιατί είχαμε οράματα. Υπήρχε υπερηφάνεια, ευγένεια, δίψα για μάθηση και δίψα για προσφορά για το γενικό καλό. Με άλλα λόγια, αυτή η γενιά της εθνικής αντίστασης υπήρξε η τελευταία γενιά των ελεύθερων, ανεξάρτητων, των οραματιστών και των καλλιεργημένων με την αλήθεια και την ομορφιά». (165)

Αυτή είναι η Αριστερά του Μίκη, η πραγματική Αριστερά που έζησε. Την ξανάζησε για λίγο με τους Λαμπράκηδες... Και από τότε μέχρι σήμερα τη συναντά σπάνια σε κάποιους μεμονωμένους ανθρώπους...

Για τους εξόριστους της Μακρονήσου

«Είπα κάπου ότι εμείς στη Μακρόνησο ήμαστε χίλιες φορές πιο κοντά στον Μακρυγιάννη

παρά στον Λένιν. Κι ακόμα, πως οι δύο λέξεις που συνόψιζαν τα ιδανικά μας ήταν Ελεύθερη Ελλάδα. Εάν ο κάθε Μακρονησιώτης μπορούσε να εκφράσει όπως εγώ την πεμπτουσία του εσωτερικού του κόσμου, αυτού που τον οδήγησε σε πράξεις αυταπάρησης και αυτοθυσίας, τότε ο καθένας θα έγραφε στίχους για μια *Ρωμιοσύνη*, όπως ο Γιάννης Ρίτσος, ή μουσική για ένα *Άξιον Εστί*, όπως εγώ. Αυτές τις δεκάδες χιλιάδες *Ρωμιοσύνες* και *Άξιον Εστί* είναι που σταύρωσαν επάνω στον βράχο.»

Περί έρωτος

«Ο έρωτας είναι η καρδιά της μεγάλης δωρεάς που είναι η ζωή για τον άνθρωπο, αλλά και καθετί έμψυχο είτε άψυχο, που υπάρχει σ' αυτόν τον υπέροχο πλανήτη, τη γη. Ο άνθρωπος που δεν έχει κυριαρχηθεί από το μαγικό ερωτικό συναίσθημα πρέπει να θεωρείται δυστυχής και ψυχικά ανάπηρος. Ο έρωτας μας μεταμορφώνει, μας συγκλονίζει, ακονίζει την ευαισθησία μας, μας ανυψώνει, ώστε να ανέβουμε στην εκτίμηση του προσώπου που αγαπάμε. Ο έρωτας ταιριάζει

απόλυτα με την αρμονία, την ομορφιά, την τέχνη, και ειδικά με τη μουσική, γιατί αποτελεί συστατικό τους στοιχείο.»

«Φάκα - Μίξερο - Χωνί - Γάτα»

«Το ΔΝΤ είναι η φάκα
που μας περίμενε υπομονετικά
μερικές δεκαετίες, από τότε
που άρχισε να μας αλέθει το μίξερο
για να γίνουμε τελικά πολτός, ώστε
ήσυχα και φρόνιμα να χυθούμε
ως ανεξάρτητος και υπερήφανος λαός
στο μεγάλο χωνί που είχε στηθεί
για να μας οδηγήσει “ανεπαισθήτως” στη φάκα!

Τώρα είμαστε ένας μεγαλοπρεπής πολτός
με δέκα εκατομμύρια ζευγάρια μάτια,
μέσα στα οποία αρχίζει να διαφαίνεται
κάποια υποψία ανησυχίας, καθώς γίνεται
κάθε μέρα και περισσότερο εύληπτος ο ψίθυρος
ότι δεν μπορεί να υπάρχει φάκα χωρίς γάτα!»

Όποιος προσπάθησε να εμποδίσει «τη διαδικασία της πολτοποίησης» τιμωρήθηκε σκληρά από τους «μηχανικούς ψυχών», τους ειδικευμένους «στις διαδικασίες πολτοποίησης», ώστε να γίνουν οι λαοί «η εκλεκτή τροφή της ελλοχεύουσας γάτας», η οποία, μιας και ξαναγυρίσαμε στην εποχή των Φαραώ, είναι ιερή θεότητα, όπως τότε.

Ο Μίκης είδε από νωρίς τη φάκα και τη γάτα και κανείς δεν τον πίστεψε και τιμωρήθηκε να μείνει έξω από τη φάκα, μόνος και έρημος. «Να κάνω τι;» αναρωτιέται. Γύρω του ερημιά κι απέναντι του ο επίμονος Ιερός Βράχος να στέκει όρθιος κι αγέρωχος, ενώ πλησιάζει η έλευση της ιερής γάτας, «η οποία είναι βέβαιο ότι αφού τελειώσει το φαγοπότι, θα σκεπάσει αυτόν τον Ιερό Βράχο με τα ιερά της λύματα, γιατί είναι αλήθεια ότι πολύ μα πάρα πολύ ενοχλεί, ακόμα και με τη σκιά του, όλες τις ιερές γάτες του κόσμου». (Συνέντευξη 24, Ιούλιος 2010, σελ. 174)

Μια συνεχώς επαναλαμβανόμενη προδοσία - Η ασυδοσία της ελληνικής ολιγαρχίας - Η εξάρτηση

Η ρίζα του κακού είναι η εξάρτηση, επιμένει ο Μίκης σε ανοιχτή διαφωνία με την Αριστερά, από τότε που η τελευταία απεμπόλησε από τα προτάγματά της το βασικό και θεμελιώδες ζήτημα της εθνικής ανεξαρτησίας.

«Από το 1821 έως σήμερα ζούμε σε συνθήκες μιας συνεχώς επαναλαμβανόμενης προδοσίας, που προέρχεται είτε από ξένους είτε από τους ίδιους εμάς και έχει κουράσει τόσο πολύ την ελληνική κοινωνία, ώστε να έχει παραδοθεί στη μοίρα της, όπως τη διαγράφουν ανεξέλεγκτες από αυτή δυνάμεις, συνθήκες και γεγονότα. Γίνεται δηλαδή όλο και περισσότερο αδύναμη και άβουλη και έτσι σίγουρα κατηφορίζει.» (188)

Από την άλλη, η ασύδοτη ελληνική ολιγαρχία, αφού έδωσε την Ελλάδα στο άρμα της εξάρτησης, κατάφερε να κάνει το πολιτικό μας σύστημα υποχείριό της. «Έτσι, λαός και νεολαία μοιάζουμε με ανοχύρωτη πόλη, που τη λεηλατούν οι ισχυροί ανενόχλητοι, καθώς οι φυσικοί μας

προστάτες, δηλαδή οι θεσμοί, το Σύνταγμα, η Βουλή, τα κόμματα, και ο πνευματικός κόσμος έχουν στην ουσία αχρηστευθεί από τη διαπλοκή και τα ΜΜΕ, που βρίσκονται στην υπηρεσία των ισχυρών και των ξένων συμμάχων τους.» (216)

Η περίοδος Σημίτη εγκαινίασε μια νέα εποχή υποτελείας

Το «ευχαριστώ τις ΗΠΑ» του τότε πρωθυπουργού Κ. Σημίτη, μετά την κρίση στα Ίμια, εγκαινίασε την «πολιτική πλήρους συμπλεύσεως με εκείνη της Αμερικής και μάλιστα σε περίοδο κρίσεων (Γιουγκοσλαβία, Αφγανιστάν, Ιράκ), όπου μπορούμε να πούμε ότι η επιδοκίμασία των σκληρών επιλογών των ΗΠΑ υπήρξε απ' την πλευρά της ελληνικής κυβέρνησης απόλυτη, χωρίς ίχνος αμφισβήτησης και δισταγμού». (Συνέντευξη 82, 1 Φεβρουαρίου 2004, σελ. 621)

Την ίδια περίοδο, ο Γιώργος Παπανδρέου έστειλε προσωπική επιστολή στον πατριάρχη Βαρθολομαίο με στόχο να τον πείσει να ματαιώσει το ταξίδι του στην Κούβα, ενώ η κυβέρνηση

ΠΑΣΟΚ αρνήθηκε να δώσει βίζα στον Φιντέλ Κάστρο προκειμένου να παρακολουθήσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες.

Τέλος, ήταν η κυβέρνηση Σημίτη που δέσμευσε τη Χώρα (και τις μελλοντικές κυβερνήσεις), αποφασίζοντας πολεμικές δαπάνες για δέκα χρόνια ύψους 18 τρις δραχμών (περίπου 53 δις ευρώ)!

Η συντηρητική Ευρώπη τιμωρεί διαχρονικά τους Έλληνες για το αντιστασιακό τους φρόνημα

Ο Μίκης σκιαγραφεί τα μεγάλα ιστορικά γεγονότα της Ελλάδας που συγκλόνιζαν τον κόσμο την ώρα που ο ελληνικός λαός πλήρωνε βαρύ φόρο αίματος στους ξένους, εχθρούς και «φίλους», και αποδεικνύει ότι κάθε ιστορική νίκη του λαού μας τιμωρήθηκε σκληρά από τους ξένους «προστάτες» μας.

- Επανάσταση του 1821: Απελευθέρωση από τους Τούρκους Οθωμανούς. Τιμωρία: Οι Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής μάς επέβαλαν τη βασιλεία των Βαυαρών (ακολούθησε η βασιλεία των Δανών Γκλύξμπουργκ).

- Επανάσταση του 1912 - Ελευθέριος Βενιζέλος: Απελευθέρωση των οκτώ δεκάτων της χώρας που ήταν ακόμα υποδουλωμένα στους Οθωμανούς. Τιμωρία: Μικρασιατική Καταστροφή και σφαγιασμός από τους Τούρκους -με τη βοήθεια των Άγγλων και των Γάλλων-τριών εκατομμυρίων Ελλήνων, οι οποίοι ζούσαν επί χιλιάδες χρόνια στις δυτικές ακτές της Τουρκίας.

- 1940 - Νίκη κατά του φασιστικού στρατού του Μουσολίνι: Η Ελλάδα σημειώνει την πρώτη παγκόσμια νίκη κατά του Φασιστικού Άξονα. Τιμωρία: Εισβολή της Γερμανίας στην Ελλάδα με δεκαέξι μεραρχίες.

- ΕΑΜ-ΕΛΑΣ: Η εποποιία της Εθνικής Αντίστασης. Τιμωρία: Οι Γερμανοί κατέστρεψαν τη χώρα και σκότωσαν ένα εκατομμύριο Έλληνες, ανάμεσά στους οποίους πενήντα χιλιάδες Εβραίους της Θεσσαλονίκης.

- Οκτώβρης του 1944: Απελευθέρωση. Τιμωρία: Οι Άγγλοι ήλθαν ως κατακτητές τον Δεκέμβριο του 1944. «Τους πολεμήσαμε στην Αθήνα», γράφει ο Μίκης. «Είμαι πολύ περήφανος, γιατί πολέμησα κι εγώ 33 ημέρες που κράτησε αυτός

ο άνισος αγώνας.» (58) Ύστερα από τις μάχες, οι Εγγλέζοι σχημάτισαν 150 ομάδες από συνεργάτες των Γερμανών που έκαιγαν ολόκληρα χωριά κι έσφαζαν τους αντάρτες, ενώ οι ελληνικές κυβερνήσεις - μαριονέτες των Άγγλων φυλάκιζαν κι εκτελούσαν αντιστασιακούς. Δεκάδες χιλιάδες ήταν τα θύματα. Έτσι, οι αντιστασιακοί οδηγήθηκαν στα βουνά για να σωθούν, με αποτέλεσμα να μπουν στον Εμφύλιο -τη σκληρότερη τιμωρία που δεν λείει να τελειώσει...

- 1960-1967 - Κίνημα 114, Κίνημα Ειρήνης, Λαμπράκηδες: Το πρώτο στην Ευρώπη επαναστατικό και ταυτόχρονα πολιτιστικό κίνημα. Τιμωρία: Η δικτατορία.

Κάπως έτσι συνεχίστηκε η κατάσταση από τη Μεταπολίτευση μέχρι σήμερα, όπου με την επιβολή του άκρατου λαϊκισμού κατεδαφίστηκε ο λαός μας. (153)

Η «οργανωμένη κατεδάφιση του λαού» κορυφώθηκε στις δεκαετίες του '80 και του '90 και μετάλλαξε τους Έλληνες: υποβιβασμός της παιδείας, γενίκευση της διαφθοράς, νόθευση του πολιτισμού, καταρράκωση του ήθους, βαθύς τραυματισμός του πατριωτισμού. Ήταν

μοιραίο, λοιπόν, να οδηγηθούμε στη σημερινή γενικευμένη κρίση και στη νέα υποδούλωση της Ελλάδας, στη σημερινή «ιδιότυπη Κατοχή, όπου οι κατακτητές αντί να στηρίζονται στα όπλα και στη βία, χρησιμοποιούν το χρήμα και τον εκβιασμό για να εκφοβίσουν και να εξαθλιώσουν τον λαό». (191)

Και ήταν η κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ του Γεωργίου Α. Παπανδρέου που απεμπόλησε την εθνική μας ανεξαρτησία κι έβαλε ενέχυρο στους πιστωτές τον εθνικό μας πλούτο. Όλα γύρω μας διαλύονται: η οικονομία, το εμπόριο, η γεωργία, ο δημόσιος τομέας, οι άνθρωποι, η κοινωνία... «Σε λίγο δεν θα υπάρχουμε! Γιατί θα μας έχουν καταντήσει εξαθλιωμένα νούμερα, αφού πρώτα θα μας έχουν κλέψει τον δημόσιο πλούτο. Ακόμα και τον ήλιο για να ζεσταίνει τον κ. Σόιμπλε», διαπιστώνει τραγικά ο Μίκης. (154)

Ένα πρόβλημα στο οποίο κανείς δεν αναφέρεται

Ένα πρόβλημα που κανείς δεν θίγει είναι οι ιστορικές και πολιτιστικές διαφορές μας με τα κράτη του ορθολογισμού.

Το καρτεσιανό πνεύμα, το εμπλουτισμένο με την προτεσταντική παράδοση και αγωγή, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον ελληνικό κόσμο. «Εμείς οι Έλληνες έχουμε διαφορετική παράδοση και αγωγή, που μαζί με την ορθοδοξία, δημιουργούν την ισχυρή εθνική μας συνείδηση που οδηγεί σε αξίες και στάσεις ζωής εντελώς διαφορετικές από των άλλων λαών. Η τραγωδία μας αρχίζει από τη στιγμή που τα κράτη του ορθολογισμού -Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία- αποβιβάζονται στη χώρα μας για διάφορους λόγους και προσπαθούν να μας “εκπολιτίσουν”, γιατί λόγω της ιδιαιτερότητας του λαού μας, δεν μπορούν να μας κατανοήσουν. Αυτό ακριβώς συμβαίνει και σήμερα, που θέλουν να μας επιβάλουν τον ορθολογισμό, δηλαδή τα δικά τους πρότυπα.» Η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ όφειλε να μας προστατέψει από τον ορθολογισμό του κ. Σόιμπλε «που ενοχλείται τόσο πολύ από την αντίθετη προς τον ευρωπαϊκό ορθολογισμό εθνική μας συνείδηση». (49) Όσο ο λαός μας αρνείται να μπει στα ορθολογικά καλούπια της Ευρώπης τόσο ο κ. Σόιμπλε σκληραίνει την τιμωρία μας, με τελικό στόχο να μας

καταστρέψει ολοσχερώς. Γι' αυτό, άλλωστε, επέβαλε το Τρίτο Μνημόνιο.

Φυσικά, ο Μίκης δεν ισχυρίζεται ότι η μοναδική αιτία της επιβολής της άγριας πολιτικής της Τρόικας είναι οι ιστορικές και πολιτιστικές διαφορές μας με την Ευρώπη· είναι και ο ίδιος ο καπιταλισμός. Όσο επικρατεί η ωμή και βάρβαρη εκμετάλλευση ανθρώπου από άνθρωπο, όσο ο καπιταλισμός επιβάλλει το δίκαιο του ισχυρού και βιαιοπραγεί ενάντια στον άνθρωπο και τη φύση, τόσο η πορεία της ανθρωπότητας οδηγείται προς την ολική καταστροφή. (435)

Η νέα πέμπτη φάλαγγα και οι σύμμαχοί της

Η υπερδύναμη (ΗΠΑ), ακολουθώντας μια πάγια τακτική στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, αποβλέπει στον κατακερματισμό των κρατών και των λαών «με την έξαρση των εθνικισμών και την καλλιέργεια του μίσους, ώστε οδηγώντας τους μεν εναντίον των δε [εδώ ο Θεοδωράκης αναφέρεται στην πολιτική των ΗΠΑ στα Βαλκάνια], να επιβάλει τον πλήρη οικονομικό,

πολιτικό και πολιτιστικό έλεγχο της στην περιοχή».

Σ' αυτή τη μεθοδολογία προστίθενται ως αρωγοί οι διάφορες τοπικές οργανώσεις, οι διάφοροι δήθεν επιστημονικοί σύλλογοι, που χρηματοδοτούνται από αμερικάνικους και διεθνείς καπιταλιστικούς κολοσσούς (τύπου Σόρος), με σκοπό να ελέγξουν και να επηρεάσουν τους πιο ευαίσθητους τομείς της κάθε χώρας: τα ΜΜΕ, την παιδεία, τον πολιτισμό, την οικονομία και την εξωτερική πολιτική.

«Ένα είδος δηλαδή εκσυγχρονισμένης “πέμπτης φάλαγγας”, η οποία διαβρώνει από τα μέσα τους λαούς, τους απονευρώνει, αποδομώντας την πεμπτουςία του εθνικού τους χαρακτήρα, με την παραχάραξη της Ιστορίας, τον μηδενισμό των πολιτιστικών τους παραδόσεων και την υποβάθμιση των όποιων πνευματικών και καλλιτεχνικών τους κατακτήσεων. Με τον τρόπο αυτό, εξασφαλίζουν τον πλήρη εξαμερικανισμό με την εξαφάνιση της εθνικής ταυτότητας», ώστε να είναι πανεύκολη για την ηγεσία των ΗΠΑ η επιβολή της πολιτικής της σε όλους τους τομείς: γεωστρατηγικό, οικονομικό, πολιτιστικό.

«Το καινούριο στοιχείο αυτής της πολιτικής είναι ότι η στελέχωση αυτής της πέμπτης φάλαγγας βασίζεται κυρίως σε ανθρώπους που διατείνονται ότι ανήκουν στην “εκσυγχρονιστική αριστερά”, γεγονός που προκαλεί εύλογη σύγχυση, ούτως ώστε να διευκολύνεται ο ρόλος τους, λόγω του γεγονότος ότι ως σήμερα ο ενεργητικός φιλοαμερικανισμός προερχόταν από τις συντηρητικές παρατάξεις της κάθε χώρας.» (374)

Σπίθα: η τέταρτη ιστορική ευκαιρία.

Οι προτάσεις προς τον ΣΥΡΙΖΑ

Τον Απρίλιο του 2010, ο τότε πρωθυπουργός Γεώργιος Α. Παπανδρέου ανακοινώνει από το Καστελόριζο την ένταξη της Ελλάδας στον Μηχανισμό Στήριξης (την αποκαλούμενη Τρόικα: Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο).

Την 1η Δεκεμβρίου του 2010, ο Μίκης Θεοδωράκης εκφωνεί την Ιδρυτική Διακήρυξη της Κίνησης Ανεξάρτητων Πολιτών - Σπίθα, την τέταρτη ιστορική ευκαιρία, όπως την αποκαλεί

στο βιβλίο του (σύμφωνα με τον Μίκη, τρεις ήταν οι μεγάλες ιστορικές ευκαιρίες για την κατάκτηση της εθνικής μας ανεξαρτησίας: το ΕΑΜ, ο Αντιδικτατορικός Αγώνας και η Κίνηση για την Ενωμένη Αριστερά, το 1977. Χάθηκαν και οι τρεις).

Ο αλύγιστος Μίκης, με τη χαλύβδινη πίστη στα μεγάλα ιδανικά του ΕΑΜ, από τον Δεκέμβριο του 2010 έως τον Φλεβάρη του 2012 θα βρίσκεται στους δρόμους, μέσα στον λαό. «Η απαγόρευσή μου από τα ΜΜΕ με έκανε να ξαναπάρω τους δρόμους σ' αυτή την ηλικία», θα πει.

Οργανώνει δεκάδες ομιλίες, από τα Προπύλαια έως τη Θεσσαλονίκη κι από τη Νάουσα έως το Ηράκλειο και τα Χανιά. Με συγκλονιστικές ομιλίες ενημερώνει τον λαό και καλεί τους Έλληνες σε αντίσταση κι αγώνα. Ταυτόχρονα, αναρτά δεκάδες κείμενα-προτάσεις για την έξοδο από την κρίση και την ανάπτυξη της Χώρας σε φιλολαϊκή κατεύθυνση.

Τον Φλεβάρη του 2012, λίγο μετά την ίδρυση της Ελληνικής Λαϊκής Δημοκρατικής Αντίστασης (ΕΛ.ΛΑ.Δ.Α), θα βγει στο Σύνταγμα μαζί με τον Γ. Κασιμάτη και τον Γλέζο. Ένας λαός

πεντακοσίων χιλιάδων περιμένει το σύνθημα για την έναρξη της αντίστασης.

Ο ΣΥΡΙΖΑ, όμως, παρά τα συμφωνημένα, παρέμεινε μέσα στη Βουλή, ενώ τα ΜΑΤ έριξαν χημικά στους τρεις άνδρες.

Ο Μίκης θα γλιτώσει από θαύμα από την οργανωμένη δολοφονία του. Ο λαός θα απογοητευθεί.

Τον Μάιο του 2012, ο ΣΥΡΙΖΑ, βέβαιος ότι θα κατακτήσει την εξουσία στις επαναληπτικές εκλογές του Ιουνίου αν ο Μίκης και η Σπίθα συμμετάσχουν μαζί του, προτείνει στη Σπίθα συγκυβέρνηση. Ο Μίκης θέτει τις εξής προϋποθέσεις:

- Μακριά από τον «ιστό της Αράχνης», δηλαδή τη σημερινή Ευρώπη, που σαν αράχνη περιτυλίγει μέχρι ασφυξίας τα πιο αδύναμα οικονομικά κράτη (όπως είναι η Ελλάδα) και τα ξεξουμίζει.

- Στήριξη του τεράστιου και ανεκμετάλλευτου εθνικού πλούτου.

- Εγκαθίδρυση μιας ανεξάρτητης εθνικής πολιτικής και ελεύθερων οικονομικών σχέσεων με όλα τα κράτη.

- Βασική προϋπόθεση για την κατάκτηση αυτών των στόχων είναι η δημιουργία ενός Πανεθνικού-Παλλαϊκού Μετώπου, ικανού να στηρίξει μια τέτοια επαναστατική πολιτική. (95)

Ο ΣΥΡΙΖΑ αρνήθηκε. Προτίμησε τα έδρανα της Βουλής και την εξουσία, ενώ αντίθετα ο Μίκης προτίμησε τον λαό. Αλλά ο λαός με τη σειρά του προτίμησε, αντί για την αντίσταση, την ανάθεση της δικής του ευθύνης στον ΣΥΡΙΖΑ. Ποιος είχε δίκιο; Όπως αποδείχθηκε, ο Μίκης. Τι ωφελεί, όμως, άλλη μια τραγική δικαίωση;

Κι αλήθεια, πώς να χαρακτηρίσουμε τους αλλοτινούς μαχητές των μνημονίων, που σήμερα εφαρμόζουν ανερυθρίαστα το Τρίτο Μνημόνιο της τελικής μας καταστροφής; (49)

Και τώρα τι κάνουμε, Μίκη;

Υπάρχει ελπίδα; Πώς θα σωθούμε; Υπάρχουν ρεαλιστικές προτάσεις; Τα παραπάνω ερωτήματα επαναλαμβάνονται σε όλες, σχεδόν, τις συνεντεύξεις του βιβλίου και είναι τα ίδια που θέτει το σύνολο, σχεδόν, της κοινωνίας.

Ο Μίκης, με πλήρη βεβαιότητα, απαντά ότι υπάρχει σωτηρία και καταθέτει τις προτάσεις του.

Είναι πλέον αναμφισβήτητο ότι από το πρώτο μνημόνιο (το οποίο επιβλήθηκε με συνταγματικό πραξικόπημα) μέχρι σήμερα δεν αποφασίζουν για την τύχη της χώρας οι ελληνικές κυβερνήσεις, αλλά οι ξένοι. Όπως γινόταν και επί γερμανικής κατοχής. Η μόνη διαφορά της σημερινής κατοχής από την τοτινή είναι ότι οι προηγούμενοι κατακτητές είχαν όπλα, ενώ οι σημερινοί έχουν χρήμα. Αλλά ο φόβος, η πείνα κι ο θάνατος παραμένουν ίδιοι και τότε και τώρα.

Ίδιο το σκοτάδι και τότε και τώρα, με μια διαφορά: Την περίοδο της γερμανικής κατοχής υπήρχαν 100.000 ένοπλοι Έλληνες λεβέντες που έφεραν και πάλι το φως. «Ενώ σήμερα, η νύχτα νυχτώνει όλο και πιο πολύ κι αυτοί που παριστάνουν ότι τάχα διοικούν και ενημερώνουν είναι γονατιστοί μπροστά σε τρεις-τέσσερεις υπαλλήλους ξένων τραπεζών και κυβερνήσεων. Και καθώς τους βλέπεις να προσκυνούν, το σκοτάδι μεγαλώνει γύρω σου και μέσα σου και σε πιάνει ναυτία. Πώς να αναπνεύσεις σ' έναν τέτοιο τόπο, πώς να αναπνεύσεις και πώς να δεις; Και πώς να ελπίσεις;» (156)

Ο Μίκης ταυτίζεται συναισθηματικά με τον λαό, αλλά, ως έμπειρος επαναστάτης που είναι, δεν μένει στη συναισθηματική φόρτιση, γιατί γνωρίζει ότι υπάρχει και λύση και διέξοδος. Αρκεί να το θελήσει ο λαός και να επιλέξει μια νέα κυβέρνηση «που να απαρτίζεται από ανθρώπους που να διαθέτουν τρεις βασικές ιδιότητες: ανεξαρτησία, εντιμότητα, ικανότητα». Κι αυτοί οι άνθρωποι υπάρχουν και θα αναδειχθούν όταν ο λαός αποφασίσει να δημιουργήσει το απελευθερωτικό μαζικό κίνημα.

Οι προτάσεις του Μίκη Θεοδωράκη για την έξοδο από την κρίση και τη σωτηρία της Ελλάδας

«Η Κυβέρνηση Εθνικής Σωτηρίας», όπως την ονομάζει, «οφείλει να προχωρήσει αμέσως σε μια σειρά ενέργειες, όπως:

1. Να δηλώσει την πίστη της στο ισχύον Σύνταγμα έως ότου ολοκληρωθεί η σύνταξη και ψήφιση από τον ελληνικό λαό του νέου Συντάγματος.

2. Να δηλώσει ότι η χώρα μας παραμένει στην Ευρώπη, στο ευρώ και στο ΝΑΤΟ.

3. Ότι παύει να ζητά δάνεια και, σε σχέση με το δημόσιο χρέος και τους τόκους, ζητά από τους πιστωτές ένα χρονικό διάστημα δύο ετών, κατά το οποίο θα εξετάσει τη νομική του εγκυρότητα σύμφωνα με το ελληνικό, το ευρωπαϊκό και το διεθνές δίκαιο.

4. Θα υποβάλει νόμο στη Βουλή, ο οποίος θα προβλέπει: α) την ακύρωση των μνημονίων και β) την παραπομπή σε ειδικό δικαστήριο όλων των ενόχων για τον διασυρμό και την καταστροφή της χώρας.

5. Θα υποβάλει νόμο στη Βουλή με τον οποίο η Ελλάδα: α) ανακηρύσσει τη δική της ΑΟΖ, β) προχωρεί σε διεθνή διαγωνισμό για την άμεση εκμετάλλευση των κοιτασμάτων, γ) θέτει ως όρο για τη σύναψη των σχετικών κοινοπραξιών την προκαταβολή του 10% από τα προβλεπόμενα κέρδη των συνεταιρίων, και δ) σε ό,τι αφορά τον υπόλοιπο πλούτο της χώρας, όπως λ.χ. μεταλλεύματα, ενέργεια, υποδομές, θα προτείνει επίσης διεθνή διαγωνισμό για την άμεση εκμετάλλευσή τους με την ίδρυση ειδικών κοινοπραξιών.

6. Προχωρεί στην άμεση έκδοση κρατικού ομολόγου με εγγύηση τον άμεσα εκμεταλλεύσιμο εθνικό μας πλούτο (κοιτάσματα Κρήτης).

7. Με την είσπραξη των πρώτων εσόδων θα προσπαθήσει να αποκαταστήσει τις οικονομικές αδικίες, ξεκινώντας από τα πιο αδύνατα στρώματα.

8. Η υγεία και η παιδεία θα είναι οι δυο τομείς που θα πρέπει να βοηθηθούν με όλα τα οικονομικά μέσα που θα βρεθούν και σε συνέχεια με την άμεση ριζική τους αναδιάρθρωση με κύρια ευθύνη των γιατρών και των καθηγητών». (157-158)

«Η χώρα μας είναι πλούσια και αυτάρκης», τιτλοφορείται η συνέντευξη 21, η οποία δόθηκε τον Δεκέμβριο του 2012 κι όπου αναλύονται όλα τα παραπάνω.

Ουδετερότητα: Το μεγάλο όραμα του Μίκη Θεοδωράκη

«Ανακήρυξη της Ελλάδας σε ουδέτερη χώρα, όπως είναι η Ελβετία, με βάση την ιστορική και την πολιτισμική της ιδιαιτερότητα.

»Τα σύμβολα της Ολυμπίας, των Δελφών και του Παρθενώνα λειτουργούν στα πέρατα της γης ως μαγνήτης. Η ουδέτερη Ελλάδα μπορεί να καταστεί το Κέντρο της Παγκόσμιας Ειρήνης και του Παγκόσμιου Πολιτισμού.

»Έχω ενημερώσει γι' αυτό τον Νόαμ Τσόμσκυ, που συμφώνησε με την ιδέα αυτή. Κατά τη γνώμη μου δεν θα υπάρξει ούτε μια διεθνής προσωπικότητα, ούτε μια κυβέρνηση που να διαφωνήσει.

»Εάν κάποτε μπορούσαμε να κατακτήσουμε αυτή την ιδεώδη λύση, από κει και πέρα λύνονται αυτομάτως όλα τα προβλήματα που μας βασανίζουν από την απελευθέρωση μας από τον οθωμανικό ζυγό έως σήμερα.» (122)

Μίκης Θεοδωράκης: «Η δική μου Αριστερά»

«Πατριώτης, λάτρης του ελληνικού έθνους, διεθνιστής, ουτοπικός κομμουνιστής», δηλώνει ο Μίκης Θεοδωράκης στην επίμονη ερώτηση: «πού τοποθετείτε τον εαυτό σας πολιτικά;»

Στην ερώτηση «παραμένετε αριστερός;» απαντά: «Το αν είμαι ή όχι αριστερός δεν το δηλώνει η αστυνομική μου ταυτότητα ή κάποια άλλη ταυτότητα, αλλά οι ιδέες μου, οι πράξεις μου, η στάση ζωής και το έργο μου. Πέραν του ότι παραμένω πιστός στο παρελθόν μου, για το οποίο είμαι περήφανος και ευγνώμων, μια και με κάνει να ψηλώνω τόσο πολύ μέσα μου, ώστε να μην μπορεί να με αγγίξει αυτή η συντριπτική, η οπισθοδρομική, η αντιδραστική και σκοταδιστική πραγματικότητα που μας απειλεί, τόσο σαν άτομα όσο και σαν κοινωνία, πατρίδα και έθνος συνολικά». (433)

Τι θλιβερό για την ελληνική κοινωνία να ζητά από τον Μίκη να της ξανασυστηθεί μετά από 73 χρόνια αγώνων, καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας! Δείγμα πολιτισμικής πτώσης; Πνευματική ένδεια; Ενοχή;

Αφού μας συστήθηκε εκ νέου ο Θεοδωράκης...
ας περάσουμε στο θέμα μας.

«Ελληνική Αριστερά σημαίνει ιδέες,
αγώνες, θυσίες, αίμα. Και έργα!»

«Η Αριστερά δεν είναι απλώς ένα ακόμα κόμμα αλλά ο ίδιος ο εργαζόμενος, ο υφιστάμενος την εκμετάλλευση των ολίγων, ο εξουσιαζόμενος λαός στο σύνολό του, τη στιγμή που θα αποκτήσει συνείδηση της δύναμής του και σύσσωμος θα σχηματίσει μια λαοθάλασσα που σαν τσουνάμι θα ξεχυθεί στις βρωμισμένες παραλίες και θα γκρεμίσει τα χτίσματα της τυραννίας που τον κρατούν αλυσοδεμένο πάνω στον βράχο της ανάγκης. Αυτή όμως η εγερτήρια-καθαρτήρια συνείδηση δεν γεννιέται από μόνη της αλλά είναι έργο φιλοσόφων-οραματιστών και πρωτοπόρων αγωνιστών με τη βούλα της προσφοράς και της θυσίας στα

μέτωπά τους. Αυτοί είναι που σπέρνουν τους σπόρους μέσα στις ψυχές και στα πνεύματα των καταπιεσμένων και τους βοηθούν να μάθουν, να πιστέψουν, να οργανωθούν και να ξεσηκωθούν. Δυστυχώς τέτοιο είδος ανθρώπων δεν υπάρχει σήμερα... Και πώς να υπάρχει, αφού από την εποχή της μεγάλης ανθοφορίας της εθνικής μας αντίστασης κι ακόμα έως χτες, τα δρεπανηφόρα άρματα της εξουσίας κόβουν ασταμάτητα κάθε κεφάλι που ανυψώνεται πάνω από τον βάλτο της αδιαφορίας χωρίς να ακουστεί κιχ.» (322)

Υπάρχει, όμως, κι ένα ακόμα στοιχείο που διατρέχει ολόκληρο το βιβλίο: η πίστη ότι η Αριστερά είναι μια ολοκληρωμένη φιλοσοφία που στοχεύει και στην υπαρξιακή ολοκλήρωση του ανθρώπου, στην πλήρη απελευθέρωση του πολίτη, ώστε να δημιουργηθεί η κοινωνία με τις ολοκληρωμένες προσωπικότητες, που θα είναι ο καθένας και όλοι.

«Η Αριστερά η δική μου», συνεχίζει ο Μίκης, «δηλαδή η πατριωτική οργάνωση για την πρόοδο και την κοινωνική δικαιοσύνη, είναι εκείνη της εθνικής αντίστασης, των κοινωνικών αγώνων, της πολιτιστικής ανάπτυξης, του

αντιδικτατορικού αγώνα, και της πάλης για την εθνική ανεξαρτησία και την πατριωτική αναγέννηση». Η ΕΑΜική Αριστερά «ήταν που σήκωσε στους ώμους της την Ελλάδα και τιμωρήθηκε σκληρά». (105) Η ιστορία εξακολουθεί να συμπληρώνει, έως σήμερα, το μαρτυρολόγιο των φυλακισμένων, των βασανισμένων και των εκτελεσμένων...

Η γενιά της Εθνικής Αντίστασης «υπήρξε η τελευταία γενιά των ελεύθερων, ανεξάρτητων, οραματιστών και καλλιεργημένων με την ομορφιά και την αλήθεια Ελλήνων». (165)

Ήταν η γενιά που χάρισε στην Ελλάδα πρωτόγνωρες ημέρες ελευθερίας, ανεξαρτησίας και υπερηφάνειας. Τα μέλη του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ και η νεολαία της ΕΠΟΝ, δηλαδή το Απελευθερωτικό Μέτωπο, ο Λαϊκός Επαναστατικός Στρατός και η αντιστασιακή νεολαία, που «τραγουδούσε και πολεμούσε», πάλεψαν με τον γερμανικό ναζισμό, τον ελληνικό φασισμό και τον αγγλοαμερικάνικο ιμπεριαλισμό και δεν γονάτισαν!

Ήταν η τραυματισμένη από τον Εμφύλιο Αριστερά αυτή που σήκωσε το βάρος του αντιδικτατορικού αγώνα, έδιωξε τον θρόνο,

έφερε τη δημοκρατία και τον πολιτισμό. «Που οι άλλοι, οι εχθροί της, με ψεύτικα προσωπεία και ψεύτικες αλήθειες γελάσανε τον λαό για να τον οδηγήσουν στη σημερινή ξενοκρατία.»

Η Αριστερά κυριάρχησε με τις ιδέες της, το ήθος της, τον πολιτισμό της και τα τραγούδια της και γέννησε μια νέα Ελλάδα. Κι αν σήμερα έχει απομείνει κάτι στην ελληνική κοινωνία από τον ελληνικό πολιτισμό και τον ελληνικό τρόπο σκέψης και ύπαρξης, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η μνήμη του ΕΑΜ-ΕΛΑΣ παραμένει ζωντανή.

«Ακόμα και σήμερα είναι οι ίδιες οι ιδέες του ΕΑΜ που ποτίζουν τις βαθιές ρίζες του λαού μας και τον οδηγούν σε όποια καλή και ελεύθερη σκέψη και πράξη βλέπουμε σήμερα.» (347)

Αυτή τη διαπίστωση, οι μετέπειτα «νικητές» του Εμφυλίου τη γνωρίζουν καλά και κάνουν τα πάντα, από τότε μέχρι σήμερα, προκειμένου να ξεριζωθεί η μνήμη από τον λαό. Εξακολουθούν να φοβούνται τις ιδέες του ΕΑΜ, γι' αυτό και τις αποκρύπτουν και τις διαστρεβλώνουν, με μια διαφορά: στις μέρες μας, στο πλευρό των «νικητών» βρίσκονται και ορισμένοι δήθεν

διανοούμενοι και ιστορικοί ενός τμήματος της «ανανεωτικής αριστεράς», οι οποίοι έχουν αναλάβει τον ρόλο του παραχαράκτη της ιστορίας...

Όσο όμως οι αξίες που γέννησε το ΕΑΜ, εκείνη η νέα εθνική μας αναγέννηση, «μένουν στο περιθώριο της εθνικής μας ζωής, τόσο η Ελλάδα θα πηγαίνει απ' το κακό στο χειρότερο». (207)

Για την ευρωπαϊκή Αριστερά

Για τον Μίκη, ευρωπαϊκή Αριστερά είναι μόνον η κομμουνιστική, δεδομένου ότι η σοσιαλιστική (σοσιαλδημοκρατική) έχει αφομοιωθεί πλήρως από το καπιταλιστικό σύστημα.

Αναλύοντας, καταλήγει ότι το βασικό πρόβλημα είναι ότι η ευρωπαϊκή Αριστερά δεν μπόρεσε να απεγκλωβιστεί από την εξάρτησή της από τη Σοβιετική Ένωση, η οποία είχε πάψει να αποτελεί το ιδεολογικό κέντρο από τότε που ο κομμουνισμός έγινε «κρατικός», δηλαδή αντεπανάσταση. Έτσι, τα κομμουνιστικά κόμματα είχαν ιδεολογικό καθοδηγητή ένα κράτος που με τον μανδύα της

κομμουνιστικής ιδεολογίας, έκρυβε την αληθινή φύση της νέας κρατικής εξουσίας (η οποία στην πραγματικότητα είχε υιοθετήσει, σε πολλές περιπτώσεις, τη μεθοδολογία των ΗΠΑ) και χρησιμοποιούσε τα Κ.Κ. για καθαρά δικά του συμφέροντα.

Η Σοβιετική Ένωση ακινητοποίησε τα Κ.Κ., που δεν μπόρεσαν να παρακολουθήσουν την εξέλιξη του καπιταλισμού, ο οποίος άλλαζε ριζικά τις δεδομένες κοινωνικές σχέσεις, αλλάζοντας την κοινωνία. Το αποτέλεσμα ήταν οι κομμουνιστές να βρεθούν εκτός εποχής, αδυνατώντας να προσαρμόσουν στις νέες συνθήκες της μεταβιομηχανικής εποχής την τακτική και τη στρατηγική τους, ώστε τελικά είτε να γίνουν γραφικοί είτε να σβήσουν από τον πολιτικό χάρτη.

Τι σήμαινε, όμως, αυτό για τις ευρωπαϊκές κοινωνίες; «Τι σημαίνει όταν δεν υπάρχει πια η μόνη πραγματική Αριστερά; Πιστεύω», επισημαίνει ο Μίκης, «ότι χωρίς αυτήν την πραγματική Αριστερά το τρένο της κοινωνίας έμεινε χωρίς ατμομηχανή. Και γι' αυτό οδηγηθήκαμε σήμερα στην αδυναμία των λαών

ν' αντιμετωπίσουν από θέση ισχύος την κρίση του καπιταλισμού που τους μαστίζει». (194)

Άλλωστε, τον δρόμο προς την παγκοσμιοποίηση τον άνοιξε και η Αριστερά τόσο του υπαρκτού σοσιαλισμού, με τα εγκληματικά της λάθη, όσο και η ευρωπαϊκή Αριστερά που προτίμησε την αποχή και την γκρίνια.

Γι' αυτό οι καπιταλιστές, μετά την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης και την αποτυχία της Αριστεράς, κάνουν ό,τι θέλουν ανεξέλεγκτα, εις βάρος των λαών και του πλανήτη.

Το ελληνικό επαναστατικό κίνημα

«Το ελληνικό επαναστατικό κίνημα είχε τις ρίζες του μέσα στην ίδια την Ελλάδα και τις παραδόσεις της», τονίζει ο Θεοδωράκης. Στη Μακρόνησο, εξηγεί, «ήμασταν χίλιες φορές πιο κοντά στον Μακρουγιάννη παρά στον Λένιν. Και για τον λόγο αυτό παρατηρήθηκε η πρωτοφανής αυτή έξαρση και μοναδική υπέρβαση του εαυτού μας γιατί το ιδανικό μας δεν είχε πρόσωπο αόριστο και μακρινό αλλά συγκεκριμένο και κοντινό: τον λαό μας και την πατρίδα μας. Εμείς ήμασταν οι ρίζες του ελληνικού κινήματος». (646)

Δυστυχώς, το ελληνικό επαναστατικό κίνημα «φορτώθηκε αμαρτίες τρίτων», δηλαδή τον εφαρμοσμένο κομμουνισμό των γειτονικών κρατών, που όμως δεν είχε καμία σχέση με τις ιδέες των Ελλήνων κομμουνιστών. Είναι ανιστόρητη και άδικη η άποψη που συνδέει το ελληνικό κομμουνιστικό κίνημα «με κρατικά μοντέλα αριστερής προέλευσης που έγιναν κάτω από άλλες συνθήκες και άλλους λαούς». (653)

«Κρυμμένες αλήθειες»

Υπάρχουν όμως και πολλές «κρυμμένες αλήθειες». Η περίοδος 1960-1975 σηματοδοτήθηκε από το δημοκρατικό κίνημα με επικεφαλής τους Λαμπράκηδες και από την αντιχουντική πάλη με επικεφαλής το Πατριωτικό Μέτωπο⁷.

Η μοναδικότητα των Λαμπράκηδων έγκειται στο γεγονός ότι στους κόλπους τους «συνυπήρξαν δύο παράλληλα κινήματα: ένα πολιτιστικό με βάση το τραγούδι και ένα πολιτικό με βάση τη νεολαία της Αριστεράς». (456)

⁷ Ο λόγος για το ΠΑΜ, ιδρυτές του οποίου ήταν ο Μίκης Θεοδωράκης και άλλοι Λαμπράκηδες, μία εβδομάδα μετά το χουντικό πραξικόπημα της 21ης Απριλίου του 1967.

Όποιος διαβάσει τον «Δεκάλογο των Λαμπράκηδων» θα διαπιστώσει ότι οι Λαμπράκηδες: α) «εξέφραζαν μια νέα ρεαλιστική και δυναμική Αριστερά χωρίς τα βαρίδια του παρελθόντος» και β) «άνοιγαν μια τόσο πλατιά και καθαρά ανεξάρτητη ελληνική προοπτική στο μέλλον, που ακόμα και σήμερα βρίσκεται μπροστά από την εποχή μας». (458)

Δυστυχώς, «το κίνημα αυτό που άνοιγε έναν καθαρά ελληνικό, ανεξάρτητο, σύγχρονο και ρεαλιστικό δρόμο στον δημοκρατικό σοσιαλισμό, χτυπήθηκε από τρεις πλευρές συγχρόνως και για μεγάλο διάστημα, ώστε να μην υπάρχει σήμερα ούτε η ανάμνησή του»: α) από την αμερικανόφιλη Δεξιά, β) από την, επίσης αμερικανόφιλη, όπως αποδείχθηκε, παπανδρεϊκή Κεντροαριστερά και γ) «από τα εξαρτημένα από ξένα κέντρα (Μόσχα και Βουκουρέστι) κομμουνιστικά κόμματα, που τότε υπακούανε στη λογική της παγκόσμιας σύγκρουσης ανάμεσα στα δυο στρατόπεδα, σύμφωνα με τα οποία δεν έπρεπε να αναπτυχθεί σε μια χώρα που “ανήκε” στο δυτικό στρατόπεδο ένα ανεξάρτητο κίνημα της Αριστεράς, με το πρόσχημα ότι κάτι τέτοιο θα έφερνε σε κίνδυνο

τα στρατηγικά τους συμφέροντα που βασιζόνταν στην ισορροπία του τρόμου». (458)

Γι' αυτό, μετά τη Χούντα η διάσπαση του κομμουνιστικού κινήματος διατηρήθηκε, ώστε να μη γίνει ποτέ η Αριστερά υπολογίσιμη πολιτική δύναμη.

Τα δύο Κ.Κ. «προτίμησαν (ασφαλώς με ξένες εντολές) να βοηθήσουν τον Ανδρέα, προσφέροντάς του τις ίδιες τους τις σάρκες». Έτσι, το ΠΑΣΟΚ από το 12,50% του 1974 έφτασε στο 48% του 1981.

Η ηγεσία του ΚΚΕ καθαιρεί τον Μίκη Θεοδωράκη. Η ΕΔΑ διαλύει τους Λαμπράκηδες

Ο Μίκης ήταν ένας λαϊκός ηγέτης της Αριστεράς που δεν είχε διοριστεί, μα είχε επιλεγεί από τη νεολαία (Λαμπράκηδες) και ήταν ο μοναδικός ηγέτης κινήματος που δεν ήταν μέλος του κόμματος⁸. Προσπάθησε να πείσει τους συντρόφους του της ηγεσίας της ΕΔΑ και

⁸ Ο Μίκης είχε παραιτηθεί από το ΚΚΕ το 1949, μετά την περίφημη απόφαση της 6ης Ολομέλειας όταν βρισκόταν στη Μακρόνησο και από τότε μέχρι σήμερα δεν ξανάγινε ποτέ μέλος κανενός κόμματος.

του ΚΚΕ⁹ ότι το ελληνικό επαναστατικό κίνημα μπορούσε να ακολουθήσει μια ανεξάρτητη πολιτική και να κόψει τον ομφάλιο λώρο από τα ξένα κέντρα, αλλά και να διαδραματίσει έναν πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτική σκηνή αντί να είναι «ουρά του Κέντρου».

Όχι μόνον δεν τους έπεισε, αλλά το 1966 τον καθαίρεσαν από πρόεδρο της νεολαίας Λαμπράκη, με εντολή του ΚΚΕ.

Το κίνημα της νεολαίας Λαμπράκη ξεκίνησε αυθόρμητα από τη βάση της νεολαίας της Αριστεράς, λίγες μέρες μετά τη δολοφονία του Γρηγόρη Λαμπράκη. Η νεολαία επέμενε να αναλάβει πρόεδρος του Κινήματος ο Μίκης.

Από την άλλη πλευρά, η ηγεσία της ΕΔΑ δεν ήξερε τι να κάνει με τον Μίκη. Δημοφιλής συνθέτης, Μακρονησιώτης και κομμουνιστής, ο κόσμος τον λάτρευε. Εκείνος, προσηλωμένος στα οράματα του ΕΑΜ, τάραζε κάθε φορά τα λιμνάζοντα ύδατα της υποχωρητικής τακτικής της ΕΔΑ και προκαλούσε τριγμούς, ενώ η νεολαία τον ακολουθούσε πιστά.

⁹ Το Πολιτικό Γραφείο του ΚΚΕ ήταν εξόριστο στο Βουκουρέστι διότι τότε ήταν παράνομο, σύμφωνα με τους νόμους του κράτους.

Η μεγάλη του ακτινοβολία, όμως, τους εμπόδιζε να τον χτυπήσουν μετωπικά. Σκέφτηκαν, λοιπόν, να τον αφήσουν να ηγηθεί της νεολαίας Λαμπράκη (την οποία προόριζαν να λειτουργήσει ως μια πολιτιστική κίνηση νέων), με την ελπίδα ότι θα τον αποδυνάμωναν. Νόμιζαν ότι με αυτόν τον τρόπο ο Μίκης θα ικανοποιούσε κάποια «καλλιτεχνική ματαιοδοξία» και θα σώπαινε, μιας και θα είχαν κατορθώσει να τον κάνουν υποχείριό τους.

Οι εξελίξεις όμως τους διέψευσαν. Με την καθοριστική συμβολή του Μίκη, οι Λαμπράκηδες εξελίχθηκαν σ' ένα μεγάλο επαναστατικό νεολαιίστικο κίνημα. Δημιούργησαν πάνω από 500 λέσχες πολιτισμού, ενέγραψαν 300.000 μέλη, ενώ οι διαδηλώσεις τους ξεπέρασαν κάθε προσδοκία.

Οι διανοούμενοι της Ευρώπης μιλούσαν με θαυμασμό γι' αυτό το πρωτόγνωρο πολιτικό και πολιτιστικό κίνημα και η μοναρχοφασιστική Δεξιά δεν ήξερε τι να κάνει.

Τόση ήταν η επιτυχία και η ακτινοβολία του κινήματος, ώστε ο Γεώργιος Παπανδρέου (ακραϊφνής αντικομμουνιστής καθώς ήταν) θέσπισε νόμο που απαγόρευε στη μαθητιώσα νεολαία να συμμετέχει στους Λαμπράκηδες.

Τότε, διηγείται ο Μίκης, τα στελέχη της ΕΔΑ έκριναν «ότι είναι προτιμότερο να διαλύσουν αυτό το μοναδικό κίνημα παρά να με βλέπουν μέσω αυτού του κινήματος να παίζω μέσα στην εθνική πολιτική σκηνή τον ρόλο που έπαιξα». (511)

Το ΠΑΜ και η ηγεσία του ΚΚΕ

Κάτι ανάλογο με τους Λαμπράκηδες συνέβη και με το ΠΑΜ. Το Πατριωτικό Μέτωπο ιδρύθηκε μία εβδομάδα μετά τη δικτατορία, με πρωτοβουλία του Μίκη και ιδρυτικά μέλη κάποιους Λαμπράκηδες.

Αντίθετα, τα λίγα στελέχη της ΕΔΑ και μέλη του ΚΚΕ που δεν συνελήφθησαν τη μέρα του πραξικοπήματος, δεν τόλμησαν να βγουν και να καταγγείλουν δημόσια τη Χούντα, όπως έκανε ο Μίκης.

Τι συνέβη τότε; «Ύστερα από εβδομάδες έβγαινε ο ένας μετά τον άλλον για να με συναντήσουν», διηγείται ο Μίκης. «Έτσι όταν με είδε ο Μπάμπης Δρακόπουλος, που ήταν και ο γραμματέας του κλιμακίου των κομμουνιστών της ΕΔΑ, μου είπε: “Έσωσες την τιμή του ΚΚΕ”.

»Εν τούτοις, τόσο αυτός όσο και οι υπόλοιποι δεν δίστασαν και πάλι να πάρουν μέσα από τα χέρια μου τις οργανώσεις που με τόσο μεγάλο κίνδυνο είχαμε κατορθώσει να στήσουμε εμείς οι δημιουργοί του Πατριωτικού Μετώπου, που συμπωματικά ήμαστε όλοι Λαμπράκηδες. [...] »Πριν τον Δρακόπουλο είχα συναντήσει τον Κώστα Φιλίνη, ο οποίος μου είπε: “Έστειλαν άνθρωπο απ’ έξω [από το Βουκουρέστι, δηλαδή, του Πολιτικού Γραφείου του ΚΚΕ] με την εντολή να πας εκεί για να... απολογηθείς”. Προφανώς γιατί πήρα την πρωτοβουλία για την ίδρυση της πρώτης αντιστασιακής οργάνωσης μια βδομάδα μετά την κήρυξη της Δικτατορίας χωρίς να τους ρωτήσω.» (512)

Το αποτέλεσμα ήταν, μετά την καθαίρεσή του, ο Μίκης να βρεθεί απομονωμένος και αβοήθητος από τον παράνομο μηχανισμό, να συλληφθεί τον Αύγουστο του 1967, να φυλακιστεί στην περίφημη «Μπουμπουλίνας»¹⁰ και στη συνέχεια να υποστεί τα γνωστά δεινά, έως τον Απρίλιο του 1970.

¹⁰ Στην οδό Μπουμπουλίνας, παραπλεύρως του Αρχαιολογικού Μουσείου, εκεί όπου σήμερα βρίσκεται το Υπουργείο Πολιτισμού, ήταν τότε η Γενική Ασφάλεια Αθηνών.

Τα ίδια δεινά υπέστησαν και οι Λαμπράκηδες τού ΠΑΜ, αλλά και τα νέα μέλη του Μετώπου που ακολούθησαν τον Μίκη στην καθαίρεσή του και δεν υπάκουσαν στην κομματική εντολή. Ο κύκλος τραγουδιών *Ο Ήλιος και ο Χρόνος* που έγραψε ο Μίκης όντας φυλακισμένος στην απομόνωση της Γενικής Ασφάλειας, τα λέει όλα...

«Από 'κει και πέρα», καταλήγει ο Μίκης, «κάθε προσπάθειά μου στον χώρο της Αριστεράς χτυπήθηκε αλύπητα, κυρίως από τις ηγεσίες της Αριστεράς και φυσικά από τα άλλα δύο κέντρα, ΠΑΣΟΚ και Δεξιά. Η εικόνα μου διαστρεβλώθηκε και η συμβολή μου μηδενίστηκε»¹¹. (459)

«Τι με χωρίζει από τα σύγχρονα κόμματα της Αριστεράς»

Ο Μίκης σήμερα τοποθετείται έξω από και ενάντια στο σύστημα εξουσίας κι αυτή είναι η μεγάλη απόσταση που τον χωρίζει από τα κόμματα της Αριστεράς. (105) Διότι η Αριστερά σήμερα αντιδρά στη βάση μιας αντίληψης ταξικού-πολιτικού αγώνα μέσα από το σύστημα, τη στιγμή

¹¹ Αναλυτικά σχετικά με όλα τα παραπάνω βλ. συνέντευξη 68, «Για τη νεολαία Λαμπράκη».

που οι κυβερνήσεις συνθηκολογούν -όπως και κατά την περίοδο της Κατοχής- «με τα στρατεύματα του άυλου χρήματος που εκπροσωπούν οι κυβερνήσεις-όργανα των τραπεζών». (123)

«Ο λαός όμως», αναφέρει χαρακτηριστικά ο Μίκης, «περισσότερο ξύπνιος, με το μόνο μέσο που διαθέτει, τη διαδήλωση, φωνάζει “Προδοσία! Προδότες!” γιατί θεωρεί την οικονομική καταστροφή που του κάνουν ως πράξη εχθρική. Για τον λαό, οι τράπεζες, τα Μνημόνια και οι Τρόικες είναι “εχθροί του έθνους”, δηλαδή του 90% του λαού, και οι συνεργάτες των εχθρών του είναι προδότες. Αυτό δυστυχώς δεν το καταλάβανε ακόμα οι αλλοτινοί αριστεροί του μπροστάρηδες στους αγώνες κατά των εκμεταλλευτών του. Γιατί δεν κατάλαβαν δυο λέξεις: Εχθρός του Έθνους». (123)

Εθνική Ανεξαρτησία, Παλλαϊκή Εξουσία, Πατριωτική Αναγέννηση

Παρ’ όλ’ αυτά, ο Μίκης εξακολουθεί να πιστεύει στην Αριστερά: σ’ εκείνη την Αριστερά που βρίσκεται βαθιά ριζωμένη μέσα στη λαϊκή συνείδηση.

Γιατί «η Αριστερά που όλοι φοβούνται, παραμένει παρούσα, όρθια και δυνατή. Γιατί ελληνική Αριστερά σημαίνει ιδέες, αγώνες, θυσίες, αίμα. Και έργα!» (154)

«Και πάλι, αν είναι να σωθούμε, θα είναι και πάλι η Αριστερά που θα μας σώσει. Κι όταν λέω Αριστερά, εννοώ τις ιδέες. Όπως εκείνες του ΕΑΜ. Της εθνικής ανεξαρτησίας, της παλλαϊκής εξουσίας και της πατριωτικής αναγέννησης.» (155)

Μίκης Θεοδωράκης: «Πόλεμος ή Ειρήνη;»

Ο ζητούμενος άνθρωπος

Αν ο πυρήνας της σκέψης του Μίκη Θεοδωράκη βρίσκεται στη θεωρία του για τον «νόμο της συμπαντικής αρμονίας», το τρίπτυχο «Ομιλία στους Δελφούς / Η αγριότητα του πολιτισμού»¹² - *Αντιμανιφέστο*¹³ - «Συμπαντική Αρμονία»¹⁴, συνθέτει το μανιφέστο του νέου αγώνα.

Ο Θεοδωράκης ξεκινά από το ζήτημα του πολέμου και της ειρήνης («Ομιλία στους Δελφούς»), συνεχίζει με το ζητούμενο του ελεύθερου χρόνου και του πολιτισμού (*Αντιμανιφέστο*) και καταλήγει στην πλήρη ολοκλήρωση του ανθρώπου μέσω της ταύτισής του με τη συμπαντική αρμονία.

Ο ζητούμενος άνθρωπος είναι εκείνος ο οποίος θα δράσει μέσα σ' ένα περιβάλλον

¹² <http://www.mikistheodorakis.gr/el/writings/articles/?nid=4274>

¹³ <http://www.mikistheodorakis.gr/el/writings/articles/?st=60&nid=4265>

¹⁴ <http://www.mikis-crete.gr/highlights/129-mikistheodorakis>

ειρήνης, αδούλωτης εργασίας, πολιτισμού και επικοινωνίας με τις τέχνες και θα δημιουργήσει και αναπτύξει το πραγματικά δημοκρατικό κοινωνικοπολιτικό σύστημα, του οποίου η ομαλή λειτουργία και η συνεχώς εξελισσόμενη διατήρηση θα εξασφαλιστεί όταν ο άνθρωπος ανακαλύψει την πεμπτουσία της ύπαρξής του και ταυτιστεί με τη συμπαντική αρμονία.

Υπάρχει μια σαφής διαφοροποίηση του Θεοδωράκη από τη μαρξιστική θεωρία, στο πεδίο που η τελευταία αντιμετωπίζει τον άνθρωπο ως ένα απόλυτα λογικό ον, τις τέχνες ως εποικοδόμημα και την κατάκτηση από τον λαό της ιδιοκτησίας των μέσων παραγωγής ως πανάκεια για την οικοδόμηση μιας δίκαιης και δημοκρατικής κοινωνίας.

«Πιστεύω», γράφει ο Μίκης, «ότι είναι η αχίλλειος πτέρνα της μαρξιστικής θεωρίας το γεγονός ότι θεωρεί τον άνθρωπο ένα απόλυτα λογικό ον. Ενώ στην πράξη έχει αποδειχθεί ότι η λογική πλευρά του ανθρώπου αποτελεί το μισό ή και ακόμη λιγότερο της ύπαρξής του. Το υπόλοιπο θα το ονόμαζα υπερλογικό-μεταφυσικό-ζωώδες-κτηνώδες κλπ. Στην καλύτερή του εκδοχή είναι

αυτό που θέτει στον εαυτό του ερωτήματα, όπου μόνο η θρησκεία, η τέχνη και η μεταφυσική μπορούν να δώσουν απαντήσεις. Εξ ου και η αποτυχία των χωρών του υπαρκτού σοσιαλισμού να αντιμετωπίσουν τη θρησκεία, την τέχνη και ό,τι άλλο ξέφευγε από την ξερή λογική και εν πολλοίς οικονομίστικη αντιμετώπιση των προβλημάτων». (312)

Γιατί δεν αρκεί να πάρει στα χέρια της η κοινωνία τα μέσα παραγωγής, αλλά πρέπει συνάμα να στοχεύσει στην υπαρξιακή ολοκλήρωση του ανθρώπου, που θα τον οδηγήσει στην πλήρη απελευθέρωσή του.

Η αγριότητα του πολιτισμού

Από τον 5ο π.Χ. αιώνα που οι Αθηναίοι έσφαξαν τον ανδρικό πληθυσμό της Μήλου έως τις ομαδικές σφαγές των αποικιοκρατών και από τα αποτρόπαια εγκλήματα των χιτλερικών ναζί έως τους βομβαρδισμούς της Γιουγκοσλαβίας και των χωρών της Μέσης Ανατολής από το ΝΑΤΟ, η ιστορία αποδεικνύει ότι, παρά την ανάπτυξη του πολιτισμού, το βασικό και κυρίαρχο στοιχείο

είναι η κτηνώδης πλευρά του ανθρώπου. Αποδεικνύει ακόμα ότι «οι πολιτισμένοι λαοί μεταμορφώνονται σε ανθρώπινα κτήνη λόγω της τεράστιας δύναμης βίας και θανάτου που διαθέτουν». (311)

Επομένως, το όλο πρόβλημα του πολέμου πρέπει να το εξετάσουμε και αναλύσουμε και πέραν των δεδομένων οικονομικών συμφερόντων. Διότι οι κτηνώδεις πράξεις δεν μπορούν να εξηγηθούν με μοναδικό κριτήριο το όποιο οικονομικό συμφέρον.

Ποιο να ήταν, άραγε, το οικονομικό συμφέρον των ναζί όταν απολάμβαναν να παρακολουθούν μαζί με τις συζύγους τους -πίνοντας σαμπάνια κάτω από τους ήχους της κλασικής μουσικής που έπαιζαν μουσικοί κρατούμενοι- τους δυστυχείς κρατούμενους των στρατοπέδων συγκέντρωσης, καθώς πέθαιναν από ασφυξία μέσα στους θαλάμους αερίων; Τι κέρδιζαν από μια τέτοια απόλαυση;

Άλλωστε, οι Αθηναίοι το είπαν ξεκάθαρα στους κατοίκους της Μήλου: δεν τους έσφαζαν επειδή είχαν καθυστερήσει να αποδώσουν τους φόρους (ήταν βέβαιοι ότι θα τους εισέπρατταν),

αλλά για λόγους κύρους! Και ήταν οι ίδιοι Αθηναίοι, οι οποίοι όταν επέστρεψαν στην Αθήνα αγκάλιασαν την οικογένειά τους, φίλησαν τα παιδιά τους κι ύστερα πήγαν στο θέατρο για να απολαύσουν μια τραγωδία του Σοφοκλή ή του Αισχύλου, συνεχίζοντας τη ζωή τους κανονικά. Και ήταν η αθηναϊκή κοινωνία αυτή η οποία απολάμβανε τα οφέλη από την είσπραξη των φόρων και τη βίαιη καταπίεση των αδύναμων πόλεων-κρατών, μιας και το ταμείο της πλούσιας πόλης γέμιζε προς όφελος της πλειονότητας των πολιτών της.

Τη νέα περίοδο της μεταπολεμικής βαρβαρότητας «εγκαινίασε» η χρήση της ατομικής βόμβας και, στις μέρες μας, οι βομβαρδισμοί της Γιουγκοσλαβίας το 1999 από το ΝΑΤΟ. Όταν το πείραμα πέτυχε με τη συναίνεση των λαών της Ευρώπης (πλην των Ελλήνων), το «πρόγραμμα» του εξανδραποδισμού των λαών συνεχίστηκε στο Αφγανιστάν, στο Ιράκ και στη Συρία. Όσοι, δε, συμμετείχαν στην παραγωγή των όπλων μαζικής καταστροφής (βιομήχανοι όπλων, έμποροι, κυβερνήτες, εργαζόμενοι) που σκότωσαν χιλιάδες αμάχους,

γυναίκες και παιδιά, ζουν την καθημερινότητά τους όπως ακριβώς και οι Αθηναίοι του 5ου αιώνα: απολαμβάνοντας, επίσης, τα αγαθά που προσφέρει ο πόλεμος στις πατρίδες τους.

Οι «πολιτισμένοι» λαοί ευεργετούνται από τον πόλεμο

Είναι γεγονός ότι οι πολεμικές βιομηχανίες παίζουν καθοριστικό ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη των μεγάλων κρατών: των ΗΠΑ, της Ρωσίας, της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Κίνας, της Σουηδίας κλπ. Τα κέρδη από τις πολεμικές βιομηχανίες, βεβαίως, προορίζονται, στο μεγαλύτερο μέρος τους, για τους καπιταλιστές, αλλά από την υψηλή φορολόγηση της πώλησης των όπλων τα πλούσια κράτη γεμίζουν τα ταμεία τους, ώστε οι κυβερνήσεις να κρατούν υψηλά το οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο αυτών των προνομιούχων λαών.

«Αυτό σημαίνει ότι τα επίπεδα ζωής αυτών των κοινωνιών εξαρτώνται όλο και περισσότερο από τις εξαγωγές πολεμικών προϊόντων. Και για να το πω με πιο ωμό τρόπο, την εξαγωγή

θανάτου! Για να γίνει όμως αυτό -οι εξαγωγές- πρέπει να υπάρχουν πόλεμοι. Και όταν δεν υπάρχουν να τους δημιουργούμε εμείς οι ίδιοι, εάν θέλουμε το βιοτικό επίπεδο του λαού μας να παραμένει υψηλό. Το γεγονός αυτό, δηλαδή ότι τόσο σπουδαία κράτη είναι συνένοχα ως προς την ανάγκη εξαγωγής θανάτου, νομίζω ότι θα πρέπει να μας οδηγήσει στην αναθεώρηση πολλών αντιλήψεων.» (356)

Εδώ ο Θεοδωράκης θέτει ένα σημαντικό ερώτημα: «Είναι όμως υπεύθυνες μόνον οι κυβερνήσεις; Μόνο οι εργοστασιάρχες και οι υπόλοιποι έμποροι όπλων; Ή μήπως στην ουσία είναι παράλληλα υπεύθυνοι και οι λαοί;» Οι εργάτες που κατασκευάζουν τανκς, αεροπλάνα, βόμβες, χημικά όπλα δεν γνωρίζουν ότι κατασκευάζουν θάνατο;

«Και σε τι διαφέρουν από τους φτωχούς Κολομβιανούς που φτιάχνουν ηρωίνη και όλος ο κόσμος τους έχει στο στόχαστρο; Στο κάτω κάτω, η ηρωίνη είναι μία, εντός χιλιάδων εισαγωγικών, “επιλογή”, ενώ οι σφαίρες και οι βόμβες “επιλέγουν” αυτές τα θύματα, που συνήθως είναι αθώα γυναικόπαιδα... Ποιος, λοιπόν,

είναι περισσότερο εγκληματίας; Ο χωρικός της Κολομβίας και του Αφγανιστάν ή ο εργάτης των ΗΠΑ, της Αγγλίας, της Ρωσίας κλπ.; Δεκάδες χιλιάδες λοιπόν στα εργοστάσια θανάτου - χιλιάδες οικογένειες που ζουν κατασκευάζοντας θάνατο.» (356)

Άρα, τα εκατομμύρια των ανθρώπων που συνιστούν τις κοινωνίες του λεγόμενου «πολιτισμένου κόσμου», γίνονται συνεργοί στα μεγαλύτερα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας, από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου έως σήμερα.

Και θα έπρεπε σήμερα «να αποκαλυφθεί εκείνο που κρύβεται πίσω από τις λέξεις “βιομηχανία πολέμου” και να αντικατασταθεί με την αληθινή του σημασία: “βιομηχανία θανάτου”». (314)

Αυτή δε η βιομηχανία του θανάτου ενισχύεται και από μια ρατσιστική και στρατοκρατική αντίληψη, που δεν ενστερνίζονται μόνον οι κυρίαρχες τάξεις, όπως συνέβαινε έως τώρα, αλλά που γίνεται αποδεκτή και από τα πλατιά λαϊκά στρώματα, όπως π.χ. αυτά των ΗΠΑ. Μιλάμε, δηλαδή, για έναν «λαϊκό ιμπεριαλισμό». (556)

Και είναι ακριβώς αυτή η «βιομηχανία του θανάτου», η οποία μαζί με την επιβολή του νόμου του ελεύθερου ανταγωνισμού της οικονομίας «διέπλασε εκατομμύρια ανθρώπους, που θεωρούν τον αδύνατο και όλους τους αδύνατους υποδεέστερους, σε βαθμό που να τους επιτρέπει να τους σκοτώνουν και να τους βασανίζουν χωρίς ντροπή. Θα έλεγα με υπερηφάνεια!» (556)

Οι βιομηχανίες πολέμου να γίνουν βιομηχανίες ειρήνης

Αυτή είναι η πρόταση του Μίκη στους *Διαλόγους στο λυκόφως*, αυτή ήταν και στην «Ομιλία στους Δελφούς», το 2006.

Δεν πρόκειται να υπάρξει ειρήνη στη γη, επισημαίνει ο Μίκης, όσο θα υπάρχουν και θα γιγαντώνονται οι βιομηχανίες θανάτου. Επομένως, «όλοι εμείς οι “φτωχοί” λαοί θα πρέπει να φροντίσουμε να αποκαλυφθεί η αλήθεια και να καλέσουμε τους “πλούσιους” λαούς να αναλάβουν τις ευθύνες τους». (357)

Οι διανοούμενοι, οι συνδικαλιστές, τα κόμματα και οι ενώσεις, οι ίδιοι οι λαοί των

ΗΠΑ, της Ρωσίας, της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας και της Κίνας, θα πρέπει να αποτινάξουν πάνω από τις χώρες τους αυτή τη βαριά κατηγορία της συνεργίας στα εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας. «Πώς; Διαλύοντας τις βιομηχανίες πολέμου και μετατρέποντάς τες σε βιομηχανίες ειρήνης.» (314)

Βεβαίως, εδώ εγείρεται το ερώτημα: Τι θα απογίνουν οι χιλιάδες εργαζόμενοι; Θα μπορέσουν να απορροφηθούν από τις νέες βιομηχανίες της ειρήνης; Υπάρχει το ανάλογο καταναλωτικό κοινό που θα στραφεί στα «προϊόντα της ειρήνης»;

Ο Μίκης απαντά: «Ας προσπαθήσουμε να το δημιουργήσουμε, βοηθώντας τις χώρες του τρίτου κόσμου να ανεβάσουν το βιοτικό τους επίπεδο, για να γίνουν καταναλωτές ειρηνικών προϊόντων αντί να είναι, όπως σήμερα, αντικείμενα μιας απάνθρωπης εκμετάλλευσης και ζωντανά πεδία βολής...

»Η προοπτική αυτή, κατά τη γνώμη μου, πρέπει να είναι ιστορικά ένα από τα κύρια περιεχόμενα της πολιτικής μιας σύγχρονης διεθνούς Αριστεράς». (357)

Για τον Μίκη, «ο βασικός ρόλος της Αριστεράς σήμερα πρέπει να είναι η υπεράσπιση της ειρήνης. Σε τοπικό-κοινωνικό επίπεδο, η αναζήτηση εκείνων των βαθύτερων στοιχείων που συνθέτουν την ανθρώπινη προσωπικότητα και η προπαγάνδισή τους μέσα στον λαό, ώστε να επιτευχθεί η μέγιστη λαϊκή ενότητα γύρω από αυτήν». Σ' αυτό το σημείο, όμως, ο Μίκης επισημαίνει κάτι πολύ σημαντικό: «δύο νέα στοιχεία που λείπουν από το ιδεολογικό οπλοστάσιο της Αριστεράς: ελεύθερος χρόνος και πολιτισμός». (358)

Ελεύθερος χρόνος και πολιτισμός

«Η πόλη», γράφει ο Μίκης, «για να λειτουργήσει σωστά και δίκαια, ανακάλυψε την πολιτική, με σκοπό να εναρμονίσει τις ανομοιότητες συνθέτοντας τις αντιθέσεις, με σκοπό το γενικό καλό, την πρόοδο και την ευημερία. Για να επιτευχθούν όμως όλα αυτά χρειάζεται να βγει στην επιφάνεια η πεμπτουσία της ανθρώπινης ύπαρξης, που αρχίζει από εκεί που σταματούν οι υλικές ανάγκες τού ανθρώπου –δηλαδή πέρα από τα όρια του φυτικού και ζωικού

κόσμου. Όπου ο άνθρωπος γίνεται πραγματικά άνθρωπος. Δηλαδή πολιτισμένος». (363)

Όμως, απαραίτητη προϋπόθεση «για να βγει στην επιφάνεια η πεμπτούσια της ανθρώπινης ύπαρξης» είναι η εξασφάλιση του απαραίτητου ελεύθερου χρόνου που θα επιτρέψει στον άνθρωπο να επικοινωνήσει και να συλλειτουργήσει με τα έργα τέχνης.

Σήμερα ζούμε ένα τραγικό φαινόμενο: την παγκόσμια κρίση του πολιτισμού, που οδηγεί την «πόλη» στην πλήρη αποσύνθεση της. Διότι «η κυρίαρχη διεθνής ιδεολογία περιφρονεί τον ρόλο του πολιτισμού στη συγκρότηση της ανθρώπινης κοινωνίας. Καταργεί στην πράξη τα σύνορα ανάμεσα στο ζώδες και το ανθρώπινο, καθώς αντιμετωπίζει τον άνθρωπο σαν μια μηχανή που δημιουργεί και καταναλώνει αποκλειστικά υλικά αγαθά. Και μάλιστα με τη γενίκευση-παγκοσμιοποίηση του νόμου της ζούγκλας, δηλαδή του νόμου του ισχυρότερου σε οικονομική και στρατιωτική ισχύ. Έτσι, αντί της αρμονίας (εναρμόνιση), επικρατεί το χάος, δηλαδή η ψυχική, πνευματική και ηθική αποσύνθεση, που κάθε μέρα επεκτείνεται κατακτώντας

ολοένα και περισσότερα κοινωνικά σύνολα έως ολόκληρους λαούς». (363)

Την ώρα που η Τέχνη ορθώνεται μπροστά στα μάτια των ανθρώπων σαν μια αστείρευτη πηγή που αναβλύζει κρυστάλλινο νερό, οι άνθρωποι υποφέρουν από δίψα γιατί δεν την βλέπουν! Έτσι, οι άνθρωποι «αποξηραίνονται και, τέλος, ό,τι καλύτερο έχουν μέσα τους πεθαίνει από την ξηρασία, γίνεται ένα ξερό κούτσουρο στη διάθεση των ισχυρών, μια και η λογική της απόλυτης εκμετάλλευσης κάνει αναγκαίο για τα σχέδια των ισχυρών, τον μετασχηματισμό του ανθρώπου-ανθρώπου σε άνθρωπο-κούτσουρο». (365)

Το σύστημα, στη νέα ιμπεριαλιστική του φάση, με την επικυριαρχία της εξουσίας του χρήματος επί της πολιτικής εξουσίας και με τον πόλεμο, δημιουργεί τον νέο τύπο ανθρώπου: τον άνθρωπο-μηχανή για την υπερπαραγωγή και υπερκατανάλωση υλικών αγαθών. Ταυτόχρονα, το σύστημα έχει εγκαταστήσει στην κοινωνία εκείνον τον αξιακό κώδικα που αξιολογεί την ανθρώπινη προσωπικότητα ανάλογα με την καταναλωτική δυνατότητα του ατόμου και έχει επιβάλει το δόγμα «καταναλώνω άρα υπάρχω»,

αφού πρώτα έχει εξυψώσει τα υλικά αγαθά ως πρωταρχικά και μέγιστα στοιχεία της ανθρώπινης προσωπικότητας και ύπαρξης.

Ο Μίκης διείδε, από την περίοδο της ραγδαίας ανάπτυξης της τεχνολογίας, όταν οι κοινωνίες νόμιζαν ότι η τεχνολογική πρόοδος θα τους εξασφάλιζε τον απαραίτητο χρόνο για την ανάπτυξη της παιδείας, του πολιτισμού και της δημοκρατίας, ότι ο καπιταλισμός θα υφάρπαζε αυτήν την τεράστια κατάκτηση, θα την εκμεταλλευόταν προς όφελος της κερδοσκοπικής του βουλιμίας και της ενίσχυσης της εξουσίας του και θα την έστρεφε ενάντια στον ίδιο τον άνθρωπο.

Δυστυχώς, ο Μίκης δεν διαψεύστηκε και η μεγάλη τεχνολογική ανάπτυξη, μαζί με την αύξηση της παραγωγής και της κατανάλωσης έφεραν μια νέας μορφής δουλεία: τη σημερινή «δουλειά», που η σοφή ελληνική γλώσσα αρνείται να ονομάσει «εργασία».

Τα εκατομμύρια των εργαζομένων του πλανήτη, οι οποίοι ξυπνούν κάθε πρωί για να κάνουν τις εξοντωτικές (σωματικά ή ψυχικά) δουλειές που απεχθάνονται, είναι οι

σύγχρονοι δούλοι. Κι αυτοί οι σύγχρονοι δούλοι, όταν ολοκληρώσουν τη δουλειά της ημέρας, επιστρέφουν στα σπίτια τους εξαντλημένοι, άδεια από σωματικές και ψυχικές δυνάμεις και συναισθήματα, άδεια από «ανθρωπομονάδες»¹⁵. Άραγε, πόση επικοινωνία με τα έργα τέχνης και τον πολιτισμό είναι δυνατόν να έχουν όλοι αυτοί οι άνθρωποι;

Γιατί για ν' ανθίσει ο πολιτισμός, και μαζί του και ο άνθρωπος, προϋποθέτει συνθήκες αδούλωτης εργασίας, δηλαδή ένα πεδίο δράσης όπου θα αναπτύσσονται οι δημιουργικές δυνατότητες του ανθρώπου.

«Πόλεμος ή ειρήνη;»

Ποια είναι η θέση του πολιτισμού σήμερα, σε μια παγκόσμια κοινωνία που εκβαρβαρίζεται;

Ο πολιτισμός δεν είναι μόνον οι γνώσεις και η πνευματική καλλιέργεια, αλλά «είναι κάτι πολύ πιο βαθύ, όπως η φυσική ευγένεια, ο αλτρουισμός, η αγάπη και ο γενικευμένος λαϊκός πολιτισμός, δηλαδή χαρίσματα που προσφέρει

¹⁵ Από το *Αντιμανιφέστο*

μόνο η ειρήνη, ο πλούσιος ελεύθερος χρόνος και η διαγραφή της βίας από τις σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και των λαών. Είναι τέλος, η ανάγκη του ανθρώπου να ανακαλύψει και να ταυτιστεί με το φαινόμενο της αρμονίας». Ενόσω ο πόλεμος αποτελεί εξαγωγίμο βιομηχανικό προϊόν και «οι κοινωνίες των πλούσιων χωρών διέπονται από τον νόμο της υπερκατανάλωσης σε βάρος των φτωχών χωρών, δεν μπορούμε να μιλάμε για πολιτισμό. Αντιθέτως θεωρώ ότι ο ουσιαστικός εκβαρβαρισμός της παγκόσμιας κοινωνίας έχει φτάσει σήμερα στο υψηλό σημείο του, με τάση αυξητική, που ίσως καταλήξει κάποτε στη γενικευμένη χρήση της ατομικής βόμβας». (312)

Ο Αμερικανός πρόεδρος Μπους, λίγο μετά την ισοπέδωση του Αφγανιστάν και του Ιράκ, δήλωσε: «Ή μαζί μας ή εχθροί μας». Ο Μίκης, σε μια συνέντευξή του το 2005, αναρωτιέται σε τι συνίσταται αυτό το «μαζί». Στην περαιτέρω βοήθεια προς τις ΗΠΑ στην πολεμική τους εκστρατεία ενάντια στους λαούς της Ανατολής; Άλλωστε, ήταν το ΝΑΤΟ που βομβάρδιζε και στο ΝΑΤΟ συμμετέχουν και μεγάλα ευρωπαϊκά κράτη. Άραγε, μετά τους λαούς της Ανατολής

ποιοι λαοί θα χαρακτηριστούν από τις ΗΠΑ ως «άξονας του κακού» (όπως χαρακτηρίστηκαν οι λαοί της Γιουγκοσλαβίας, του Ιράκ και του Αφγανιστάν) και τους οποίους θα βάλουν στόχο να εξοντώσουν; Και η Ευρώπη τι θα απαντήσει σ' αυτό το δίλημμα;

«Από την απόφαση των Ευρωπαίων σ' αυτό το ιστορικό ερώτημα, που αργά ή γρήγορα θα τεθεί μπροστά τους, θα κριθεί και το μέλλον της Ευρώπης», απαντά ο Μίκης και θέτει το πραγματικό δίλημμα: πόλεμος ή ειρήνη;

Η εξέλιξη των γεγονότων από το 2005 μέχρι σήμερα, μάλλον μας έχει δώσει την απάντηση για την απόφαση των Ευρωπαίων...

Αντί επιλόγου

Θεωρώντας ότι τα τέσσερα άρθρα για τους Διαλόγους στο λυκόφως είναι μια πρώτη προσέγγιση της θεοδωρακικής σκέψης και πρόσκληση για μια ολοκληρωμένη μελέτη, η οποία θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο επιστημονικής έρευνας πολλών επιστημονικών κλάδων, αφήνω ανοικτό το πεδίο των συμπερασμάτων και του επιλόγου. Θα αρκεστώ να παραθέσω στους αναγνώστες τις τελευταίες (αλλά όχι και τελικές) σκέψεις μου για το μαγευτικό βιβλίο *Διάλογοι στο λυκόφως*.

Ο λόγος του Μίκη ρέει σαν ένα «τραγούδι-ποταμός», που αν το ακούσεις σχηματίζοντας γύρω σου μια νοητή αναλίσκουσα σπείρα λόγου και μουσικής κι ενωθείς μαζί της, θα αισθανθείς ότι ανεβαίνεις προς τ' άστρα. Τότε θ' αρχίσει να σου φανερώνεται η διαδρομή προς τη συμπαντική αρμονία. Το αν θα αποφασίσεις να κάνεις τη διαδρομή με σκοπό την ταύτισή σου

μαζί της, αυτό είναι προσωπική υπόθεση, γιατί μια τέτοια απόφαση προϋποθέτει πολύ αγώνα, κόπο και θυσίες.

Για να γίνει, όμως, η κατανόηση του «νόμου της συμπαντικής αρμονίας» συλλογική ανάγκη, αυτό προϋποθέτει άλλες πολιτικές δυνάμεις και μίαν άλλη Αριστερά: εκείνη την Αριστερά που θα γεννηθεί στο μέλλον. Είμαστε, άραγε, πολύ μακριά από την κατάκτηση αυτού του στόχου; Ίσως όχι... Ποιος μπορεί να γνωρίζει, άλλωστε, τι θα γεννήσει η ιστορία; Αξίζει, όμως, να ξεκινήσουμε. Και για να ξεκινήσουμε, πρέπει να πιάσουμε το νήμα από την αρχή: πόλεμος ή ειρήνη;

ISBN: 978-960-93-8573-2

9 789609 385732

This book was distributed courtesy of:

For your own Unlimited Reading and FREE eBooks today, visit:

<http://www.Free-eBooks.net>

Share this eBook with anyone and everyone automatically by selecting any of the options below:

To show your appreciation to the author and help others have wonderful reading experiences and find helpful information too, we'd be very grateful if you'd kindly [post your comments for this book here](#).

COPYRIGHT INFORMATION

Free-eBooks.net respects the intellectual property of others. When a book's copyright owner submits their work to Free-eBooks.net, they are granting us permission to distribute such material. Unless otherwise stated in this book, this permission is not passed onto others. As such, redistributing this book without the copyright owner's permission can constitute copyright infringement. If you believe that your work has been used in a manner that constitutes copyright infringement, please follow our Notice and Procedure for Making Claims of Copyright Infringement as seen in our Terms of Service here:

<http://www.free-ebooks.net/tos.html>

THE BEST BOOKS IN YOUR POCKET!

Jam-pack your Kindle, iPad, Android, Nook, or any device, full of amazing books with your own e-GO! Library. At your leisure pick your favorite titles from a wide array of categories for all tastes. Total speed, convenience & mobility are yours. Your e-GO! Library is an innovative way “to have & hold” a fresh and plentiful supply of great titles. It’s seemingly endless entertainment without the need for the internet or downloading! All in a preloaded, USB memory flash drive which puts a thousand of today's best books in your pocket!

Enjoy Anywhere Anytime!

TODAY'S TOP

1,000 BOOKS

+250 BONUS CLASSICS

e-GO!
Library

- ✓ Total Mobility & Convenience
- ✓ Pre-Loaded. Over 32 Categories
- ✓ No Internet / Wifi Needed
- ✓ Perfect for Travel
- ✓ Read Anywhere, Anytime

EXTRA BONUS!
+25 AUDIO BOOKS
at
eGoLibrary.com/bonus

 Apple
  Windows
  android
  nook
  kindle

✓ CONVENIENCE of Preloaded USB flash drive ✓ FORMATS for ALL eReaders & Mobile Devices ✓ NO need for Wi-Fi or Internet ✓ AVOID Downloading	✓ SAVE Tons of Time & Effort ✓ PERFECT for Travel ✓ FUN for the Whole Family ✓ MAKES a Great Gift

CHECK IT OUT HERE